

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BİR MİMARİ TASARIM SÜRECİNİN
AKTÖR AĞ TEORİSİ İLE OKUNMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mohammad MALLA MAHMOUD

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

HAZİRAN 2015

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BİR MİMARİ TASARIM SÜRECİNİN
AKTÖR AĞ TEORİSİ İLE OKUNMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Mohammad MALLA MAHMOUD
(502101115)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Sait Ali KÖKNAR

HAZİRAN 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün **502101115** numaralı Yüksek LisansÖğrencisi **Mohammad MALLA MAHMOUD**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**BİR MİMARİ TASARIM SÜRECİNİN AKTÖR AĞ TEORİSİ İLE OKUNMASI** ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Yrd. Doç. Dr. Sait Ali KÖKNAR**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Yrd. Doç. Dr. Ashhan ŞENEL**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Didem KILIÇKIRAN
Kadir Has Üniversitesi

Teslim Tarihi : **07 Mayıs 2015**
Savunma Tarihi : **04 Haziran 2015**

aileme ve dostlarıma,

ÖNSÖZ

Tez kapsamında çalıştığım konu ve örnek alanın, bugüne kadar çalıştığım konu ve alanlardan farklı olmasının, bende farklı bir heyecan yarattığını belirtmem mümkündür. Bugüne kadar üzerinde çok fazla çalışılmamış bir konu hakkında çalışmış olmamın da benim için ayrı bir önemi olduğunu ayrıca belirtmek isterim. Bu çerçevede, öncelikle, heyecan ve çalışmalarımın bilimsel bir teze dönüşmesi aşamasında, tezimin danışmanlığını yürütmüş olan Yrd. Doç. Dr. Sait Ali Köknar'a verdiği destek ve yaptığı yardımlar için teşekkür ederim. Ayrıca 2012-2013 yılında Portekiz'de yapmış olduğum Erasmus sürecine tezim ile ilgili yardımlarından ve desteğinden dolayı özellikle Yrd. Doç. Dr. Cidalia Silva'ya teşekkür ederim. Yaşamımın her alanında ve her anında olduğu gibi, yüksek lisans yaşamım sürecinde de desteklerini hiçbir zaman esirgememiş olan aileme teşekkür ederim.

Tezimin oluşum aşamasında gerek manevi açıdan gerekse benimle paylaştığı birikimleri ve yapmış olduğu değerlendirmeleri için Melike Özkan, Can Başar, Rümeysa Sağlam, Gülcan Ay ve Evrim Solhan'a, her zaman yanımda olarak desteklerini benden esirgemeyen tüm dostlarıma teşekkür ederim.

Haziran 2015

Mohammad MallaMahmoud
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	xviii
KISALTMALAR	xx
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xxii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxv
ÖZET.....	xxvii
SUMMARY	xxix
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Tezin Kapsamı.....	2
1.3 Tezin Yöntemi.....	2
2. AKTÖR AĞ TEORİSİ	5
2.1 Dünya/Söz (World/Word) Ayrımı Yaklaşımı: BrunoLatour	5
2.2 Aktör Ağ Teorisi (AAT)	6
2.2.1 Aktör/Aktant kavramı	6
2.2.2 Aracılar/Arabulucular(Intermediaries/Mediators)	8
2.2.3 Çeviriler (Translations).....	8
2.2.4 Kara Kutu kavramı	9
3. AAT TASARIM ETKİNLİĞİ YAKLAŞIMI	11
3.1 AAT Tasarım Kavramın 'da: İşlev/Anlam Ayrımı	11
3.2 AAT Tasarım Kavramın 'da: Özne/Nesne Ayrımı	12
3.3 AAT'nin Tasarım Çalışmalarındaki Avantajları.....	13
4. DAKAR KONGRE MERKEZİ: YAPIM SÜRECİ.....	15
4.1Tasarım Kararları	16
4.2 İmalat Süreci	23
4.3 Malzeme Seçimleri.....	25
4.3.1 Cephe Panelleri (Mesh Curtain).....	26
4.3.2 Saçak	29
4.3.3 Camlar	31
4.3.4 Asma tavan.....	31
4.3.5 Duvarlar	33
4.3.6 Oturma grupları.....	35
5. AAT KAVRAMLARINI PROJE KAPSAMINDA OKUMASI	37
5.1 Proje 'de Yer Alan Aktör/Aktant'lar.....	38
5.1.1 Delegasyon	39
5.1.2 Artelia A.Ş	39
5.1.3 Summa A.Ş	39
5.1.4 Tabanlıoğlu mimarlık.....	39
5.1.5 Gürsan cam sanayi ve ticaret A.Ş	41
5.1.6 ARTE cephe firması.....	42
5.1.7 Magari Masif kalıp firması	42

5.1.8 Proje yerleşim alanı.....	42
5.1.9 Yapının kütlesi	43
5.1.10 Konteyner	43
5.1.11 Alüminyum.....	43
5.1.12 Cephe camları.....	44
5.1.13 Oturma grupları	44
5.2 Tasarım Ofisi Yaklaşımının ‘Kara Kutu’ Kavramı Bağlamında İncelenmesi .	44
5. SONUÇ	49
KAYNAKLAR.....	51
EKLER.....	53
ÖZGEÇMİŞ.....	63

KISALTMALAR

AAT : Aktör Ak Teorisi

AAT : Actor Network Theory

STS : Science &Technology Field Studies

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 5.1 :Aktör Ağ Teorisi (AAT) kavramları.	37
Çizelge 5.2 :Aktör/Aktant'lar arasındaki ilişki tablosu... ..	38
Çizelge 5.3 : Tabanlıoğlu mimarlık ofis şeması... ..	40
Çizelge 5.4 :Mimarlık ofisin yakın zamanda yapılan peojeler	45
Çizelge 5.5 :Aktör Ağ Teorisi (AAT) Kara Kutu Kavramı.....	46
Çizelge 5.6 :Dakar kongre merkezi projesi tasarım ve yapım aşamaları....	47

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4. 1: Projenin yerleşimi, Dakar. Senegal	15
Şekil 4. 2: Proje yerleşim alanı, Diamniad	16
Şekil 4. 3: Bina oturma alanı. (Tabanlıoğlu Mimarlık)	17
Şekil 4. 4: Ocak 2013: işlev şeması.	19
Şekil 4. 5: Nisan 2013, işlev şeması.	20
Şekil 4. 6: Baobap ağacı kavramsallaştırması	21
Şekil 4. 7: Afrika'daki Baobap	22
Şekil 4. 8: Ocak 2013, Afrika renkleri temsilen sunumda hazırlanmış pafta.	23
Şekil 4. 9: Malzemeler konteyner ile proje alanına getirilmesi	24
Şekil 4. 10: Saçağı taşıyan spiral kolonlar.	24
Şekil 4. 11: Canopy Taşıyıcı sistemi	25
Şekil 4. 12: Cephe Panelleri.	25
Şekil 4. 13: Saç cephe panelleri	26
Şekil 4. 14: Ocak 2013 (üste) , Nisan (2013 (alt)	27
Şekil 4. 15: ARTE panelleri hareketsiz durması için geliştirdiği öneri.	28
Şekil 4. 16: Cephe panelleri (Tabanlıoğlu Mimarlık).	29
Şekil 4. 17: Saçak tasarımı, Ocak 2012 (sol) Nisan 2012 (sağ)	29
Şekil 4. 18: Saçak tasarımı, Temmuz 2013	30
Şekil 4. 19: Proje de kullanılan camlar	31
Şekil 4. 20: Fuaye (La Rue), Nisan 2013.	32
Şekil 4. 21: Fuaye (La Rue), Temmuz 2013.	32
Şekil 4. 22: VİP Restoran, Nisan 2013	32
Şekil 4. 23: Restoran, Nisan 2013	33
Şekil 4. 24: Restoran, Temmuz 2013.	33
Şekil 4. 25: Başkanlar Toplantı Salonu, Nisan 2013	34
Şekil 4. 26: Başkanlar Toplantı Salonu, Temmuz 2013	34
Şekil 4. 27: Ana salon, Nisan 2013.	35
Şekil 4. 28: Ana salon, Temmuz 2013.	35
Şekil 4. 29: Başkanlar Locaları, Nisan 2013	36
Şekil 4. 30: Ana salon, Nisan 2013.	36
Şekil 4. 31: Ana salon, Temmuz 2013.	36
Şekil B.1 : Ocak 2013, kat planları	55
Şekil B.2 : Nisan 2013, kat planları	56
Şekil B.3 : Ocak 2013, Kesitler	57
Şekil B.4 : Nisan 2013, Kesitler	57

BİR MİMARİ TASARIM SÜRECİNİN AKTÖR AĞ TEORİSİ İLE OKUNMASI

ÖZET

‘Bir Mimari Tasarım Sürecinin Aktör Ağ Teorisi ile Okunması’ başlığını taşıyan bu tez çalışmasında, modern felsefenin nesnel/öznel, olgu/değer, maddesel/zihinsel ve işlev/anlam gibi konularında oluşturulan ayrımlarını aşmaya yönelik Aktör Ağ Teorisi kavramsal çerçevesi ile bir mimari ürün üzerinden okuma yapılması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, Tasarım çalışmalarında ‘insan-özneyi her şeyin merkezi ve ölçüsü haline getiren’, paradigmanın aksine, insanlar (*human*) ile insan-olmayanlar (*non-human*) arasında yapılan ayrımın sorguya açılarak tasarım kavrayışımıza ilişkin farklı bir bakış açısının olanaklılığı Aktör Ağ Teorisi kavramları üzerinden tartışmaya açılmıştır.

Tez çalışmasının “AktörAğ Teorisi” başlığını taşıyan ikinci bölümü, Fransız sosyolog ve kuramcı Bruno Latour’un ‘ikili ’ya da ‘çatallı’ işleyişini tanımlamak için söz (word)/ dünya (world) kavramlarını ele alır. Aktör-Ağ Teorisi bağlamında geliştirilen ‘aktör’ (actor)/ ‘aktant’(actant), Aracılar/Arabulucular (Intermediaries & Mediators), Çeviriler (Translations) ve Kara kutu kavramları ikinci bölüm de irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bölüm, her ne kadar yeni bir söz söylemese de, Aktör Ağ Teorisi (AAT) ortaya koyduğu kavramın anlaşılması açısından önemlidir.

Tez çalışmasının “AAT Tasarım Etkinliği Yaklaşımı” başlığını taşıyan üçüncü bölüm Aktör Ağ Teorisi (AAT) tasarım kavramı bağlamında işlev/anlam ve özne/nesne ayrımlarının nasıl minimize edilebileceğini ve nasıl farklı bir bakış açısını geliştirdiğini anlamaya odaklanmıştır. Aktör Ağ Teorisi (AAT) tasarım perspektifi ile işlev/anlam ayrımı ve özne/nesne ayrımı üzerinden tartışmaya yeniden ele alınmıştır. Bölümün sonunda ise, AAT’ nin tasarım çalışmalarındaki avantajları irdelenmiştir.

Bu bölümde, Aktör Ağ Teorisinin ‘tasarım yaklaşımı’ anlam/işlev (materyal/sembolik) ayrımını aşmaya yönelik geliştirdiği kavramsal çerçevesi ile mimarlığın bitmiş bir ürünü olan ‘yapı’ üzerinden bir okuma yapılacaktır. Dakar Kongre Merkezi projesinin örnek olarak seçilmesinde uluslararası bir proje olması, tasarım sürecinin çok aktörlü olması ve yapım sürecinin dinamik aşamalara sahip olması etkili olmuştur. Birinci bölümde Dakar kongre merkezi projesinin tasarım kararları sürecinin genel bir okuması yapılacak, ikinci bölümde projenin İnşaat Süreci incelenecek ve son bölümünde ise yapı bileşenleri üzerinde tasarım ofisinin malzeme seçim süreci ele alınacaktır.

Tez çalışmasının ‘AAT Kavramlarını Proje Kapsamında Okuması’ başlığını taşıyan beşinci ve son bölümünde ise, projenin AAT’nin Aktant’lar, aracılar/arabulucular ve

eviriciler kavramları baēlamında yapım süreci ele alınır. AAT (Actr/Aktant) kavramıyla proje yapım sürecinde yer alan insan olan (human) ve insan-olamayan (non-human) Aktör/Aktant'ları irdelenmiştir. Aktörler/Aktant'ların arasındaki iliřkiselliēi arabulucu/aracı ve çevirici kavramları baēlamında okuma yapılmıştır. Bu bölümde ikinci alt bařlıēında ise, proje tasarım sürecinde sembolik ve işlevsel yaklaşımların tasarım kararlarındaki belirleyici yönlerini anlamak için tasarım ekibinin rolü Latour'un 'kara kutu' kavramı baēlamında İncelenmiştir.

Sonuç bölümünde, Mimar söylem üzerinden projeyi anlamaya çalışan yaklaşımlar ile AAT geliřtirdiēi 'mimari söylem' ile birlikte 'yapım süreci' okuması nerisi tartışılmıştır

READING AN ARCHITECTURAL DESIGN PROCESS WITH ACTOR NETWORK THEORY

SUMMARY

In this thesis entitled 'Reading an Architectural Design Process with Actor Network Theory' the main purpose is to make a reading on an architectural product with the conceptual framework of Actor Network Theory to overcome the distinction that has been created by modern philosophy in areas such as objective / subjective, case / value, physical / mental and function / meaning.

By the end of the 1980s, social studies of science and technology field studied (STS) was leading new approaches to read the impact of social changes by focusing on the materiality and the anthropology of science and technology. One of the efforts to transport these studies to the field of architectural studies was Michel Callon and Bruno Latour by arguing that to understanding the architectural conception within its impact of social changes we should focus also on the materiality aspect of the design process. Actor Network Theory born out of ongoing efforts within the field called social studies of science and technology (STS).

In order to do that, the possibility of Actor Network Theory perspective and its concepts on questioning how the relations between objects, people, and concepts are created, maintained, or destroyed.

The second chapter of the thesis entitled 'Actor Network Theory' aims to discuss on the concepts of 'dual' and 'bifurcated' with the concepts of French sociologist and theorist Bruno Latour (word) / world nation. In this context, the terms of ANT Actors /Aktant, Intermediaries / Mediators, Translations and black box will be discussed also in in this chapter.

ANT claim that actors may be both human and non-human. In both situations, they are detected by what they do and to be treated like Actants, something that is made to act.

The third chapter of this thesis entitled "ANT Perspektive of Design' " focuses entirely to find out how could be minimized the distinction of objective / subjective and function / meaning by using Actor Network Theory (ANT) terms.

ANT claims that the design is depends on a cognitive and experimental move of going back, rethinking, re-collecting, and re-interpreting everything once again. ANT proposes that each single characteristic of an object represents the social, economic and psychological aspect of society. In other words, each characteristic of an object should work, develop, and re-define the shapes of the features of the technical object. Moreover, it claims that social-technical analysis of objects minimize the dichotomy of subjective-objective.

In the last part of this chapter evaluates advantages of the ANT in Design Studies. One of the advantages of ANT method to use in design studies, that it makes us more conscious to the material dimension of things. ANT method tries to understand and

show the role of the materiality aspect of the design process as nonhuman actors, (E.g, drawings, tools, models and other devices) that are not usually taken into account by design theory. A second advantage of an ANT method to use in design studies, is that it consider the context as variable, instead looking for explanations of design outside the design field. Context is made of the many dimensions that multiply at every stage in the development of a project.

The fourth chapter of the thesis entitled ‘Dakar Congress Center: Construction Process’ the decisions of the design process were evaluated in the first part. In the second part of the chapter, the problem encountered the construction processes were evaluated. In the last part, symbolic and functional approaches on the material selection process by architect office were elaborated.

The fifth chapter of the thesis entitled ‘Reading a Building with ANT Concepts’ extensive reading on the architectural design process of the Dakar Congress Center with ANT concepts (Actors /Aktant, Intermediaries / Mediators and Translations) were evaluated in the first part. To avoid being ‘objective’ in relationship with the designed objects the interpretive methodology has been used when reading was made by terms and concepts of ANT. In the second part of the chapter, in the context of ‘black box’ concept the approach of architect office was elaborated.

Consequently, in this study the proposal of reading building through ANT perspective instead of made reading ona building through the narratives or the discourse made by architects have been discussed. Moreover, this study aims to bring together with the concepts of Actor network theory (ANT) in new architectural design studies (ANT), this study aims to bring together concepts, so as to lead other studies in the future where various points of views can freely be exhibited.

1. GİRİŞ

2. Tezin Amacı

Maddi kültür çalışmaları, tasarım çalışmaları ve tasarım tarihine kadar çok sayıda alt-disiplinin çalışma konusu olan ‘tasarım kavramı’ 20.yüzyılın sonlarına doğru yeniden sorgulanması söz konusu olmaya başladı. Özellikle modern felsefenin ‘özne/nesne’ ayrımı üzerinde temellenen paradigmayı aşmaya yönelik yaklaşımlar olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlayışın bilimsel öncüleri Fransa’da 1980’lerde Bilim ve Teknoloji Çalışmaları (STS) alanında çalışmalar yapan Bruno Latour, Micheal Callon ve John Law olduğu söylenebilir. Pozitivizm sonrası diye tanımlayabileceğimiz bu anlayış, ‘teknoloji-merkezli’ olmaktan çok ‘insan-merkezli’ olarak kendini konumlandırıyor.

Modern felsefenin nesnel/öznel, olgu/değer, maddesel/zihinsel ve işlev/anlam gibi konularda oluşturulan ayrımlarını aşmaya yönelik olarak, Latour ‘Tasarım kavramını’ yeniden sorgular ve yeniden bu kavram üzerinde düşünmemizi önerir. Latour (2008), tasarım kavramında yapılan tanımlamaların iki temel ayrıma tabi kılındığını iddia ediyor.

İlki, ‘birincil statüye sahip işleve’ ilişkin maddi yaklaşım; bu yaklaşımda daha çok ‘materyal ve teknolojik’ boyuta ağırlık veren çalışmalar kendine yer bulmaktadır. Diğer ayrım ise ‘ikincil statüye sahip’ dış kabuğa ve görünüme gönderme yapan ‘sembolik’ yaklaşım; (Çelikel, 2013) özellikle tasarımda anlam sorunu üzerine çalışmalar yapılan kültürel çalışmalar yâda maddi kültür çalışmaları gibi.

Bu tezde Latour’un ortaya attığı ‘tasarım kavrayışı’ bağlamında anlam ve işlev (materyal/sembolik) arasındaki ayrımı ortadan kaldırma potansiyeline sahip olan Aktör Ağ Teorisi’nin kavramsal çerçeveden bakarak, tasarımın çalışılma pratiklerinde ve tasarım sürecini nasıl okumamız gerektiğine yönelik bir yöntem önerisi geliştirmeye çalışacağım.

3. Tezin Kapsamı

Aktör Ağ Teorisinin ‘tasarım yaklaşımı’ anlam/işlev (materyal/sembolik) ayrımını aşmaya yönelik iki varsayım bulunuyor. İlk olarak, modern felsefenin ‘insan-özneyi her şeyin merkezi ve ölçüsü haline getiren’, paradigmanın aksine, insanlar (*human*) ile insan-olmayanlar (*non-human*) arasında yapılan ayrımı, hepsini birden ‘aktör’ (*actor*) yâda ‘aktant’ (*actant*) olarak adlandırarak aşmaya çalışıyor. İnsan-olmayan aktörlerin gündelik yaşamda üstlendikleri belirleyici ve dönüştürücü bir rolü olduğunu iddia ediyor. İkinci olarak, binaların durağan birer ‘nesne’ olmadıklarını ve binahareket halinde bir proje olduğu varsayımıdır. Bu bağlamda Aktör Ağ Teorisini (AAT) anlam ve işlev ayrımını anlamak için mimarlıkta durağanlık sorununun aşılması gerektiğini ve bunun için yapılması gereken tasarlanan bir ürünün tasarım sürecindeki kararlara bakmak gerektiğini, projenin zaman içerisinde aktant’ların nasıl rol aldığına bakmamız gerektiğini söylüyor.

Tez kapsamında mimarlığın bitmiş bir ürünü olan ‘yapı’ üzerinde okuma yapılacaktır. Özellikle tasarım süreci ve imalat sürecinde katkıda bulunan tasarımcı pratikleri, kullanılan araçları, süreçte etkili olan diğer aktörleri (aktantls), kullanıcı istekleri ve malzeme seçimleri gibi yönlerin de incelenmesi tezin kapsamı dahilinde olacaktır.

2013’te inşası tamamlanmış Senegal Dakar kongre merkezi, okuma projesi olarak seçilmiştir. Ayrıca projenin uluslararası boyutu olması (çok sayıda aktör olması), yapım sürecinde malzeme seçimlerinin dinamik bir aşaması olması ve malzemelerin Türkiye’de üretilip proje alanına taşınma sürecinin olması gibi nedenlerden dolayı seçilmesinde etkili olmuştur.

4. Tezin Yöntemi

Manchester Üniversitesi tarafından 2012 yılında sosyolog Albena Yaneva tasarım etnografisi alanında *mimarlıkta çelişkileri haritalama (Mapping Controversies in Architecture)* çalışması yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında Yaneva mimari objeleri ve pratikleri kavramsallaştırılırken mimarlık/toplum, doğa/kültür ve işlev/anlam ayrımlarına girmeden nasıl bir bakış açısı geliştirilebilir üzerinden bir yöntem geliştirmek hedeflemiştir.

Mimarlıkta çelişkileri haritalama çalışmasında bahsedilen ayrımların üstesinden gelinmesi için, tasarımın tamamlanmış projeler üzerinden aktör network teorisi (AAT) kavramlarından aktör/aktant kullanılarak göstermeye çalışılmıştır. Londra 2012 Olimpiyatları stadyumu, Cardiff 'te Welsh parlamento binası, Heathrow havaalanı, Sydney Opera Binası ve Eyfel Kulesi projeleri üzerinde analizler yapılmıştır. Yaneva'nın geliştirdiği yöntem, projelerde tasarımın parçası olan aktörlerin eylem biçimlerinin tanımlanması ve haritalanması olarak özetlenebilir.

Mimarlıkta çelişkileri haritalama çalışmasında ayrıca yorumlayıcı (interpretative) bir yaklaşım benimsenmiştir. Yaneva (2009)' ya göre mimari tasarım eleştirisinde üç temel yöntemden bahsedilebilir: Normatif (normative), betimleyici (descriptive) ve yorumlayıcı (interpretative) yöntem.

Normatif (normative) yaklaşımın, mimarlık alanında tasarlanmış bir yapıyı mimarlık, tasarım felsefesi veya bilim teknolojisi alanında kabul görmüş teorilere göre bir değerlendirme yöntemi olduğu söylenebilir. Tasarım nesnesinin (yapının) toplum tarafından önemsenen normlara göre doğruluğunun ve yanlışlığının tartışılması üzerine durulmaktadır. (Rasdi&Tajuddin, 2008) Betimleyici (descriptive) yaklaşım ise, tasarım nesnesinin formuna odaklanmayı önermektedir. Özellikle tasarım nesnesinin formu bize nesnenin önemli özelliklerini ve çalışmanın temel amacının gösterebileceğini iddia etmektedir. Betimleyici yöntem, 'nesnel' bir yöntem olarak da tanımlanabilir. (Martin & Jacobus, 1997)

Yorumlayıcı (interpretative) yöntem, 'Öznel' değerlendirme metodu olarak tanımlanmaktadır. (Neuman, 2000) Bu yöntem, araştırmacının yapılan analizlerde yorumlama yapması gerektiğini savunmaktadır.

Bu tez çalışmasında da benzer bir yöntem izlenmiştir. Farklı olarak bir proje üzerinden daha derinlemesine ve aktör network teorisi (AAT) kavramlarından faydalanılarak materyal/sembolik ve işlev/anlam ayrımlarını aşmaya yönelik okuma yapılmıştır. Yapılacak analizler ve görüşmeler anlamlandırmayı çalışılırken betimleyici ve normatif yöntemler yerine yorumlayıcı yöntem kullanılmıştır.

Dakar kongre merkezi projesinin seçilme nedeni projenin uluslararası bir yönünün olması (çok sayıda aktörün olması), malzemelerin Türkiye'den proje alanına taşınması, imalat sürecinin tasarımda bazı değişikliklere neden olması gibi dinamik

bir sürecin parçası olması etkili olmuştur. Ayrıca proje ekibinin mimarlık ve yüklenici firmasının Türkiye’de olması da proje verilerine ulaşmayı kolaylaştırmıştır.

Bu kapsamda proje tasarım ve imalat süreçlerinde aktif rol alan firmalarla sözlü görüşmeler yapılmıştır. Öncelikle Projeye mimarlık hizmeti veren Tabanlıoğlu Ofisi ile görüşülmüştür.

Malzeme bölümünden mimar Zeynep Eker ile 21 Nisan 2015 ve tasarım ekibinin başında yer alan mimar Sertaç Tümer ile 5 Mayıs 2015 tarihlerinde görüşmeler yapılmıştır. Bu iki görüşmenin temel amacı tasarım sürecinde yaşananları anlamak, proje başlangıcında mimarlık ofisinin nasıl bir tasarım (işlevsel/sembolik) yaklaşımı içerisinde olduğu, malzeme kararları etkileyen faktörlerin neler olduğu ve projede transport sürecinin nasıl değişikliklere yol açtığı sorunlar konuşulmuştur. Daha sonra Summa A.Ş de projeden sorumlu inşaat mühendisi Alperen Kibar ile 10 Mayıs 2015 tarihinde görüşme yapılmıştır. Bu görüşmede daha çok imalat ve transport sürecinde, özellikle boyutlardan dolayı değişime uğrayan malzemeler ile ilgili sorunlar konuşulmuştur.

Proje ile ilgili verilerin toplanması; ikinci bir yöntem olarak da proje sürecinde firmalar arasında yapılan yazışmalar ve proje dosyalarından da faydalanılmıştır.

2. AKTÖR AĞ TEORİSİ

2.1 Dünya/Söz (World/Word) Ayrımı Yaklaşımı: Bruno Latour

Modern çağda duyumsama kavramı, 17. yüzyıl sonunda Newton'la birlikte değişen bilimin paradigmasına bağlı olarak yeniden düşünülmeye başlandı. Örneğin, gülün kırmızı renginin, gülün kırmızılık özeliğinden kaynaklandığı var sayılıyordu. Ancak Newton tarafından geliştirilen renk ve ışık teorisine göre, gülün kırmızılığı güle değil, ışığa dayanır.

Bilim paradigmasında oluşan bu krizi aşmak için, klasik ampirizmin savunucularından John Locke (1632-1704), nesnelerin birincil ve ikincil niteliklerinin olduğunu ortaya atmıştır. Locke,(1992)birincil nitelikleri‘gerçek’ ya da ‘temel’ nitelikler, ikinci nitelikleri ise birinci niteliklerden farklı olarak nesnelerin özeliği olmayan ancak birincil niteliklerin duyu organları üzerinde yarattığı etkinin bir uzantısı olarak zihinde meydana gelen nitelikler olarak tanımlamıştır. Renk, ses, koku gibi ikincil nitelikler, birincil niteliklerde yukarıda belirtildiği gibi nesnelere ait olmamasına rağmen, onlara aitmiş gibi duyumsanır. (Çelikel, 2013)

20. yüzyılın başlarında Whitehead (2002) klasik empirizmin birincil ve ikincil nitelikler arasında yapmış olduğu bu ayrımı sakıncalı bulur ve kendisinin ortaya atığı ‘doğanın çatallanması’ (*bifurcation of nature*) kavramı üzerinden konuyu tartışmaya açar. Whitehead bu çatallanmanın bir kolu olan ‘gerçeklik dünyası’ ile bu dünyayı anlamlandırma olanağına sahip olduğunu, ikinci kolu olan ‘zihinsel dünyası’ ile arasında bir ayrışmanın olmadığını iddia eder. Latour da (2005) ayrıştırıcı modern epistemolojik tasarısını, Whitehead gibi ‘doğanın çatallanması’ kavramı üzerinden yeniden tartışmaya açar. (Çelikel, 2013)

Latour (2008) ‘doğanın çatallanması’ ile sonuçlanan ‘ikili ’ya da ‘çatallı’ işleyişini tanımlamak için söz (word)/ dünya (world) kavramlarını ortaya atar.

Dünya (world) kavramı, bilimsel alanın çalışma konusu olan gerçek gerçekliği ifade ederken, Söz (Word) kavramı dünyayı anlamlandırmaya çalışan sözün(sağduyusal) sözde gerçekliğini ifade etmektedir. Latour (2008), bu iki kavramı birbirlerinden yalıtılmış iki bağımsız alan olarak tanımlayan modern bilime itirazda bulunur.

Özetle, Latour tarafından ortaya atılan ‘world/word’ ayrımı üzerinden ifade edilmeye ve anlaşılmaya çalışılan ‘çatallı’ yapı, olgu/değer, doğa/kültür, maddesel/zihinsel ve nesnel/öznel ayrımlarına gönderme yapar.

2.2 Aktör Ağ Teorisi (AAT)

Aktör-Ağ Teorisi bir önceki bölümde anlatılan; Latour’un ‘world/word’ ayrımını ortadan kaldırmaya yönelik olarak ortaya atıldı. İkili ayrımları özne/nesne, olgu/değer, doğa/kültür ve maddesel/zihinsel ayrımları olarak da özetlenebilecek bu ayrımlar, tez kapsamında işlev ve anlam (materyal/sembolik) boyutu ile ele alınacaktır.

Aktör-Ağ Teorisi, 1980’lerin sonunda bilim teknoloji ve toplum (science technology and society) alanında Bruno Latour Micheal Callon ve John Law tarafından yapılan çalışmalarında kullanılmıştır. Bilim, teknoloji ve toplum çalışmaları, bilimin ve teknolojinin üretme faaliyetinin; tarihsel, politik, kültürel, kavramsal ve pratik unsurlarını nesnelleştirerek mercek altına alan bir trans-disipliner araştırma alanı olarak tanımlanabilir.

Aktör-Ağ Teorisi (AAT) nesnelerini (insan-olmayan) de sosyal yapının birer parçası olarak kabul eden bir sosyal teori ve araştırma yöntemi olduğunu söylenebilir. Bu teori, insanlar (human) ile insan-olmayanlar (non-human) arasında yapılan modern epistemolojik ayrımın hepsini birden ‘aktör’ (actor) ya da ‘aktant’(actant) olarak adlandırarak aşmaya çalışır. (Latour, 2008) Aynı zamanda Aktör-Ağ Teorisi bağlamında geliştirilen ‘aktör’ (actor)/ ‘aktant’(actant) kavramları bir ucunda ‘maddi olanın’(dünya), diğer ucundaysa ‘zihinsel olan’ (söz) ’ın ayrımını ortadan kaldırmak için yeni bir etkinlik tarzı geliştirir. Akışkanlığı ve zamansallığı olumlayan bu yeni eylem tarzının, ‘dışarıdaki dünya’ ile ‘içerideki zihin’ arasında açılan modern epistemolojik yarığın kapanmaya başlayacağını iddia eder. (Çelikel, 2013) Bu yeni önerilen etkinlik tarzının sonraki bölümde Aktör-Ağ Teorisi tasarım perspektifi bağlamında tartışılacaktır.

2.2.1 Aktör/Aktant kavramı

Aktör Ağ Teorisinin (AAT) temel ilkesi olan bu kavram, tüm varlıkların/oluşumların – insan olan (human) (Tasarımcı, mimar, mühendis, kullanıcı

vb.) ya da insan-olmayan (non-human) nesnelerin (Malzeme, Teknoloji, Projenin üretildiği mekân, çizim araçları, maket, vb.) eşit derecede eylemde bulunma kapasitesine sahip olduğunu var sayar.

Latour ‘insan olan’ ve ‘olmayan’ aktörleri, iki özerk ontolojik kategori çerçevesinde bakan ve bu aktörleri birbirlerinden yalıtılmış olarak gören modern bilimin kavrayışının sorunlu olduğunu idea eder. (Latour, 2005) ANT, gündelik yaşamda ‘insan olan’ ve ‘olmayan’ aktörlerin kesin çizgilerle birbirinden ayırtılamayacağı iddiasında bulunmaktadır. AAT özellikle, insan öznesinin, edilgin birer ‘nesne’ olarak görülen İnsan-olmayan’ aktörlerinden üstün olmasına karşı çıkar. (Latour, 2008)

Aktör-Ağ Teorisi, insan yapımı şeylerin çoğunlukla modern bilimin iddia ettiği gibi sadece ‘şekil verilmiş nesneler’ olmadıkları yönünde itirazda bulunur. Tüm yetkileri insan öznesinin tekeline veren modern bilim, ‘nesne’ olarak edilgenleştirdiği insan-olmayan aktörlerin, insan aktörleri üzerindeki şekillendirici etkisini görmezden gelir. (Çelikel, 2013)

ANT, ‘insan olmayan’ aktör için somut bir örnek verirsek, evini kiraya vermek isteyen bir kişi ‘az gelirli’ olmasından şüphelendiği bir kiracıyı reddetmesinin sebebi işçi sınıfına beslediği önyargı olarak söylenmeyebilir her zaman. Belki de kişi kendi hayatında önemli bir faktöre bağlı olarak bu kararı vermiş olabilir. Daha önce evi ile çok sorun yaşaması ve çok maliyetli tamiratlardan geçmesi gibi. Bu endişesi, kiracının ‘az gelirli’ olmaktan öte evi ile yeterince ilgilenemeyeceği korkusundan dolayı yaşadığını söyleyebiliriz. Buna ek olarak, evi kirayı vermeme konusunda kişinin ‘az gelirli’ olma nedeni de etkili olmuştur. Burada, evin kendisinin de aktör olarak rol aldığı söylenebilir. Evin kendi kullanıcılarını seçmede dirençli bir tutum içinde olduğunu söylenebiliriz, Özellikle onunla ilgilenmeyen kullanıcılarla.

Evi ona ilgilenmeyen birisine verilirse bozulur yargısı ve buna ilave olarak ev sahibinin ‘az gelirli’ guruptan olan birisine karşı beslediği olan önyargısı da bu kararda etkili bir rolü olduğunu görüyoruz.

Nesnelerin insan olan aktörler gibi davranması söylemek zor. Nesneler düşünmez, karar vermezler. Ev örneğine dönersek, ev her hangi bir niyette bulunmadı sadece bir şekilde davranışta bulunduğunu söyleyebiliriz.

2.2.2 Aracılar ve arabulucular (Intermediaries & Mediators)

ATT anlaşılması ve uygulanabilmesi için oldukça önemli bir role sahip iki önemli kavramından bahsetmek gerekir.

Aracılar (intermediaries) kavramı, ilişkilere etkisi olmayan ama ilişkinin ortamda yayılmasına yardım eden varlıklar olarak tanımlanabilir. Aracılar, Aktör ağının oluşma sürecinden etkilenmeyen, aktörler arasındaki ilişkilerin kurulmasını sağlayan ve kolaylaştıran, aktörler arasındaki ilişkiler için köprü oluşturan arabulucular olarak da tanımlanabilir. Arabulucular (mediators) ise yine farklı varlıkların (insan ya da insan-olmayan şey) iletişimine / etkileşimine aracılık eden ancak bu aracılık sırasında iletişim ve etkileşime etki eden varlıklar olarak tanımlanabilir.

Örneğin, yüksek gelirli bir ailen için tasarlanan bir yapıda cephe malzemesi olarak **Seramik** ve daha düşük gelirli bir aile için tasarlanan bir yapıda cephe malzemesi olarak **Sıva** bir aracı olarak ele alınabilir. Bu bağlamda ele alınan bir modellemede, gerçekteki **Seramik/Sıva** ilişkisinin hiçbir anlamı yoktur. Hatta bu iki yapı arasında gelir farkını ifade eden çok sayıda farklı örnekler de bulunabilir. Örneğin **Seramik/Sıva** eşleştirmesi yerine farklı malzeme kullanımı gibi bir eşleştirme de kullanılabilir. Yani **Seramik/Sıva** eşleştirmesi bu farkı anlatmak için gerekli ve vaz geçilmez bir özellik sergilememektedir ve göz ardı edilebilir. Ancak birer ortamcı olarak ele alındıklarında ve **Seramik/ Sıva** üretimi, sanayide kullanımı, pazarlanması gibi bu kavramların kendi ortamlarına inilen bir çalışmada bu varlıkların birer anlamı olmakta, kullanıcılarının düşünce yapısını anlatmak için kullanılması anlamlı hale gelmektedir.

Aracı (intermediary) ve arabulucu (Mediators) arasındaki ayrımı anlamak için şöyle bir örnek verilebilir. Aracı (intermediary) olarak işleyen bir bilgisayar gösterilebilir. Çünkü bilgisayara girilen her giridinin sonucu tahmin edilebilir. Fakat bilgisayar programında dosya çalışmasa ve bazı komutlar yapılan işi etkilerse burada bilgisayar bir arabulucuya (Mediator) dönüşebilir.

2.2.3 Çeviriler (Translations)

Çeviri ‘translate’ sözcüğü, ‘belli bir görevin bir aktörden alınarak bir başka aktöre aktarılması, çevrilmesi ya da devredilmesi’ anlamına gelir. Latourelle göre (1995)

‘translate’ sözcüğü ile ‘yetkilendirmek, delege olarak seçmek’ anlamlarına gelen ‘delegate’ sözcüğü bir arada düşünülmelidir.

İki aktör/aktant arasında oluşan ilişkinin ve yetkilerin bir birbirine devredilmesi ve çevrilmesi dört süreçten ibarettir. Bu süreçler **Sorunsallaştırılma (Problematisation)** ilgili aktörler ve sorunun tanımlandığı süreç; **Kar payı(Interessement)** Temel Aktör(ler)in diğer aktörleri ağ ’da yer alması için görevlendirdiği süreç; **Kayıt (Enrollment)** Kuralların tanımlandığı ve aktörler bu kuralları göre düzenlendiği süreç ve **Mobilizasyon (Mobilization)** Temel aktörler arabulucu rolü üstlendiği ve ağın pasif aktörleri harekete geçirmeye çalıştığı süreç şeklinde belirtilmiştir. (Latour, 1995)

Mimari tasarım çalışmalarında çevirici örneğini anlamak için şöyle bir örnek verilebilir, kare formunda bir sınıf tasarımı öğrencileri karşısında alan bir öğretmenin yapacağı eğitim etkinliğinin tek yönlü, didaktik ve hiyerarşileri önemseyen eğitime yol açabileceğini söyleyebiliriz. Farklı olarak yuvarlak formunda tasarlanan bir sınıfın ise daha tartışmayı önemseyen ve hiyerarşisini yıkan bir eğitim etkinliğini yol açabildiğini söyleyebiliriz.

Bu örnekte, kare sınıf mekânsal formu ile dairesel sınıf mekânsal biçimlerini inan-olmayan (non-human) aktörler olarak mekânsal biçimi sosyal yapıya ve eğitim şekilline çevirme (translate) ettiğini söyleyebiliriz.

2.2.4 Kara kutu kavramı

Heidegger (2002) göre töz kavramı değişimin değişmez temeli olarak görüyor. Töz temel yapılu olup geri kalan her şeyin birer üst-yapı olarak tözün üzerinde inşa edilebileceğini var sayar. Bir başka ifade ile tözü her şeyin altında yatan, her şeyi alttan destekleyen, her şey için dayanak teşkil eden temel olarak görür. (Çelikel, 2013)

Latour, ‘töz’ kavramını ‘kara kutu’ (*black box*) adını verdiği bir başka kavramdan hareketle ele alır. (Çelikel, 2013) Bilişim projelerinde de sıkça kullanılan yaklaşımlardan biri olan kara kutu yaklaşımı, basitçe her sistemi birer kara kutu olarak kabul eder ve sistemin içerisini analiz sırasında kapatır. Bunun yerine kara kutunun girdileri ve çıktıları ile ilgilenir.

Kara kutu yaklaşımı aslında herhangi bir varlığın, dış dünya ile kurduğu iletişimin incelendiği bir yaklaşımdır. Harman (2009) ise, herhangi bir varlığın, dış dünya ile kurduğu iletişimin, o varlığın doğasından veya o varlığı ortaya koyan kişiden bağımsız olamayacağı gerçeğine işaret eder. (Çelikel, 2013)

Tasarım bağlamında ele alındığında ‘Kara Kutu’ kavramı, bir tasarımcının/mimarın tasarım sürecinde kendini yeni girdi-çıkıtlara kapatması ve dış dünya ile kurduğu iletişim biçimi olarak okunabilir. Bu kavram, tezin yapı okuması bölümünde daha ayrıntılı aktarılacaktır.

3. AAT TASARIM ETKİNLİĞİ YAKLAŞIMI

Aktör Ağ Teorisi (AAT), tasarım yaklaşımı ‘İkili’ ve ‘çatallı’ yapıların tartışmalarını mimari anlamda ‘işlev/materyal’ ve ‘anlam/sembolik’ üzerinde tartışıyor. Ayrıca bu ayrımları ortadan kaldırmaya yönelik nesnelere yüklenen işlevden ve anlamdan çok nasıl bir sosyal ilişki oluşturduklarına bakmamızı öneriyor.

Bu bölümde (AAT) tasarım kavramı bağlamında işlev/anlam ve özne/nesne ayrımlarının nasıl minimize edilebileceğini ve nasıl farklı bir bakış açısı geliştirmemiz gerektiğini aktarmaya çalışacağım.

3.1 AAT Tasarım Kavramın ‘da: İşlev/Anlam Ayrımı

Bir önceki bölümde sözü geçen modern felsefenin ‘İkili’ ve ‘çatallı’ yapısının, mimari tasarım kavrayışında da söz konusu olduğunu söylenebilir. Latour’un tasarım kavramında yapılan tanımlamalarının iki temel ayrıma tabi kılındığını iddia eder. Bu yaklaşımların İlkini Birincil’ statüye sahip ‘işleve’ ilişkin ve ‘materyal’ boyutuna ağırlık veren maddi yaklaşım, diğerini ise ‘ikincil statüye sahip’ dış ‘görünüşe’ gönderme yapan ‘anlam/sembolik’ yaklaşım olarak tanımlar. (Çelikel, 2013)

Latour (2008), ‘Tasarım’ kelimesinin İngilizce’ deki ‘design’ anlamı önceden ‘re-looking’, ‘yeniden-bakmak’ anlama geldiğini dile getirir. Ayrıca ‘re-looking’, ‘yeniden-bakmak’ sözcüğünden kast edilenin ‘hantal, yalın/çıplak ve anlamsız gibi görünen bir şeye yeni ve daha anlamlı bir görünüş kazandırmak’ anlamına geldiğini ifade eder. (Yaneva,2009).

Latour (2005), ‘Modern bir kavram’ statüsünde olan ‘tasarım’ kavramının modernizemin yüklediği ‘tasarlama’ anlamının, önceden belirlenen normatif bazı noktaları yakalamak anlamına gelmediğini iddia eder. Bu kavramsal çerçeveye göre ‘tasarım’ kavramı; geriye yönelik yapılan zihinsel ve deneysel yaklaşımlar, yeniden düşünme çabaları; verileri yeniden toplamak ve süreç içerisinde ortaya çıkan yeni durumları yeniden yorumlama girişimlerinin toplamı olduğu söylenebilir (Yaneva,2009)

Tasarım kavramının süreç içerisinde sonradan oluşan yeni kombinasyonlarını, eski ve yeni kavramlar bağlamından yeniden ele almak, tarihsel anlamlarını yeniden yorumlamak ve malzemelere yüklenen anlamları yeniden düşünmek anlama geldiği de söylenebilir (Yaneva,2009)

3.2 AAT Tasarım Kavramın 'da: Özne/Nesne Ayrımı

Appaduari (1986) 'Nesnelerin Sosyal Yaşamı' terimini kullanırken, nesnelerin de insanlar gibi 'sosyal hayatı', kariyeri ve biyografisinin olduğunu iddia eder. Buna ek olarak da malzeme kültürünün sabit kimlikleri olmadığını vurgular.

Yaneva (2009) 'nesnelerin sosyal yaşamını' anlamak için nesnelerin pragmatik bir bakış açısı ile izlememizi önerir. Aktör Ağ Teorisi (AAT) yaklaşımı bu konuda bize nesnelerin nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olabilir.

Aktör Ağ Teorisi (AAT) nesnelerin her tekil özeliğinin toplumun sosyal, ekonomik ve sosyolojik yönlerini yansıttığını var sayar. Başka bir ifade ile nesnelerin her şekilde karakteristik özelliklerinin yeniden tanımlanması ve geliştirilmesini önerir. Çünkü (AAT) nesnelerin sosyal-teknik analizleri yapıldığında daha önce de bahsedilen özne/nesne ayrımlarının minimize edilebileceğini iddia eder (Yaneva,2009)

Başka bir yönden Aktör Ağ Teorisi (AAT), *fact* ve *artefact* arasındaki yapılan ayrıma da karşı çıkıyor. Olgu (*fact*) olanının 'keşif edilen', insan yapımı şey olanının (*artefact*) ise 'icat edilen' olarak tanımlanabilir özetle.

Latour (2008) Aktör Ağ Teorisi (AAT) kapsamında 'keşif edilen' ve 'icat edilen' arasında yapılan bu ayrıma karşı çıkar. İnsan yapımı şeylerin (*artefact*) insan eylemlerinin yerine geçmesi için bilinçli olarak tasarlanan nesneler olduğunu ifade eder. Bu Artifaktların hareketlerimizi etkileyebileceği gibi, kararlarımızı ve dünyada hareket etme biçimimize de değiştirebilir. Bu yüzden insanlar ile ilişkilerimizin, etik ve politik tutumlarımızın yönlendirici etkisi olduğunu söyleyebilir. (Latour 1991)

Aktör Ağ Teorisi (AAT), tasarım etkinliğinin de nesnelere yüklenen anlamların da nasıl yeni toplumsal ağlar oluşturduğunu ve aynı zamanda sosyal farklılıkların nesnelerin üzerine nasıl şekillendirici etkisi olduğunu bakmamızı önerir (Yaneva,2009)

Latour (2005) bir nesne ile karşılaşınca sadece nesnenin mevcut fiziksel durumu yada ona yüklenen işlevden çok ekranında nasıl bir sosyal ilişkiler bağlantıları oluşturduğunu bakmamız gerektiğini ifade etmektedir. Buna ek olarak aktör ağ teorisi (AAT) yöntem olarak tasarım çalışmalarının, bir taraftan materyal yönü, diğer tarafta ise etik, politik ve ekonomik vb. yönleri ile bağlantılı bir şekilde okunmasını önermektedir.

Mimarlığı anlamak için sadece sosyal olana bakmaktansa, (AAT) yaklaşımı yeni bir bakış açısı önermektedir. Tasarım sürecinde, materyal, işlevsel ve kültürel vb. yönlerini aynı anda nasıl bakmamız gerektiğini bir yöntem olarak ortaya koymaktadır. Mimarlık yâda mimarlığın bitmiş bir ürün olan (yapı) okumalarında, teorik söylemlerden öte, tasarım sürecine ve ürünün meydana geliş sürecine katkıda bulunan tasarımcı kimliği ve pratikleri, kullanılan araçlar, süreçte etkili olan diğer sosyal aktörler, kullanıcı istekleri ve malzeme seçimleri gibi yönlerin de incelenmesi önerilmektedir.

3.3 AAT' nin Tasarım Çalışmalarındaki Avantajları

AAT yönteminin tasarım çalışmalarında kullanmanın avantajlarından biri nesnelerin maddi boyutu noktasında özneyi daha bilinçli hale getirmeye çalışması, ikinci avantajı ise tasarım sürecinde eylemde bulunan tüm aktörlerin ilişkisel bir yaklaşımla sürecin hikâyesini daha açıklayıcı kılmasıdır. En önemli yönü ise AAT'nın özellikle tasarım sürecinde materyal boyutunu ön plana çıkarmasıdır. (Yaneva,2009)

4. DAKAR KONGRE MERKEZİ: YAPIM SÜRECİ

Aktör Ağ Teorisinin ‘tasarım yaklaşımı’ anlam/işlev (materyal/sembolik) ayrımını aşmaya yönelik geliştirdiği kavramsal çerçevesi ile bu bölümde mimarlığın bitmiş bir ürünü olan ‘yapı’ üzerinde okuma yapılacaktır. 2013’te inşası tamamlanmış Senegal Dakar kongre merkezi projesinin tasarım sürecinin çok aktörlü olması, yapım sürecinde malzeme seçimlerinin dinamik bir aşaması olması ve malzemelerin Türkiye’de üretilip proje alanına taşınma sürecinin olması gibi nedenlerden dolayı örnek seçilmesinde etkili olmuştur. İlk olarak Dakar kongre merkezi projesinin tasarım ve yapım süreçlerinin genel bir okuması yapılacaktır. İkinci bölümünde ise AAT’nın Aktant’lar, çeviriciler, aracılar/arabulucular, kara kutu ve ağ kavramları bağlamında proje yapım süreci okuması üzerine olacak.

Senegal’de, Fransızca konuşan ülkeler ’in (Frankofoni) 15. Zirvesi için inşa edilen Dakar Uluslararası Konferans Merkezinin projesi, 10 aylık süreçten sonra 29-30 Kasım 2013 tarihinde tamamlandı. Dakar’ın merkezine 30 kilometre uzaklıkta bulunan Diamniad’da (şekil 4.1 ve 4.2) yer alan proje, Türk Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş tarafından inşa edildi ve yaklaşık 100 milyon dolar maliyet ile tamamlandı.

Şekil 4. 1: Projenin yerleşimi, Dakar. Senegal

Şekil 4. 2: Proje yerleşim alanı, Diamniad

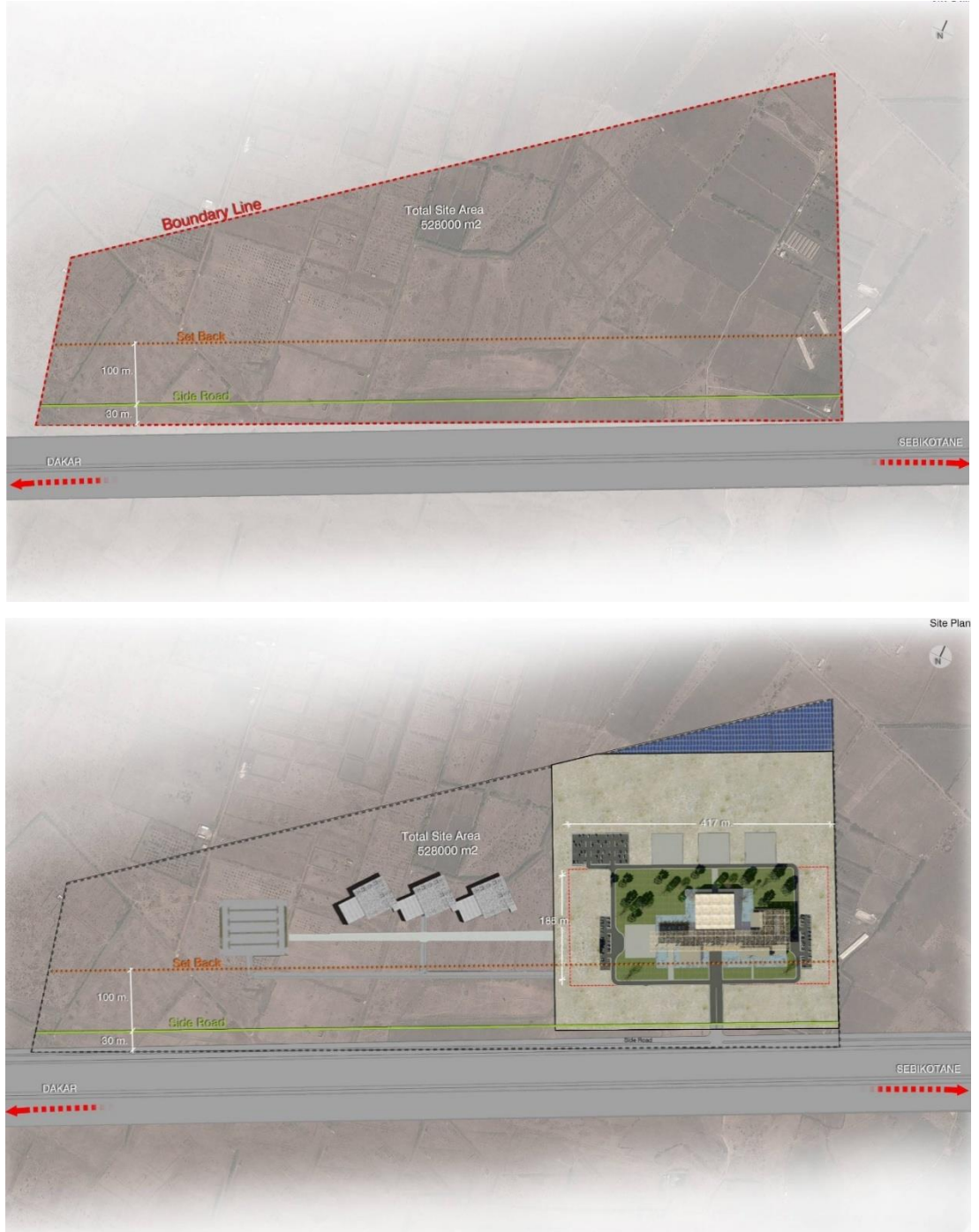
Dakar kongre merkezi projesi tasarım ve yapım süreçlerinin üç alt başlık altında anlatmaya çalışacağım. İlk olarak projenin tasarım kararlarının alındığı süreci (vaziyet genel yerleşim; kütle, plan ve kesit kararları; sembolik ve işlevsel arayış vb.). İkinci olarak proje imalat sürecinde yaşanan değişiklikleri aktaracağım. Son olarak yapım süreci zarfında malzeme seçim kararlarını incelemek olacak.

4.1 Tasarım kararları

Dakar kongre merkezi tüm Frankofon (dünyada Fransızca konuşan ülkeler) ülke başkanlarının toplandığı bir kongre merkezi olarak Senegal devlet başkanlığı tarafından kararlaştırıldı ve finanse edildi. (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015) Yapının 8 hektarlık alan üzerinde kurulması planlandı. Projenin asıl amacı 1500 kişilik bir kongre merkezi olmasıydı. Bu amaçla Senegal Devlet Başkanlığı tarafından 15. Frankofoni konferans delegasyonu kuruldu. Bu delegasyon, proje ile ilgili yerleşim alanı, ihtiyaç programı ve maliyet gibi ana kararları veren kurum konumunda oldu. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Delegasyon Avrupa’da yapı danışmanlık hizmetleri alanında çalışan Artelia Mühendislik ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş ile genel ihtiyaç programı ve yerleşim kararları konusunda bir çalışma yaptı. Projenin şehrin dışında olması nedeni ile herhangi bir yasal ve imar sorunu ile karşılaşmadı. Ana yoldan 30m yerleşim sınırı ve onun arkasından 100m yapının başlangıcı olarak kararlaştırıldı.(Şekil 4.3) Bu aşamadan sonra yüklenici firma olarak Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş ile anlaşıldı. Bütçe konusu netleştirildi ve kısıtlı bir bütçe ile yapılması konusunda sözleşme yapıldı. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Tabanlıoğlu Mimarlık proje tasarımı ve mimarlık hizmeti için Summa A.Ş tarafından sonradan dâhil edildi. (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015)

Şekil 4. 3: Bina oturma alanı. (Tabanlıoğlu Mimarlık)

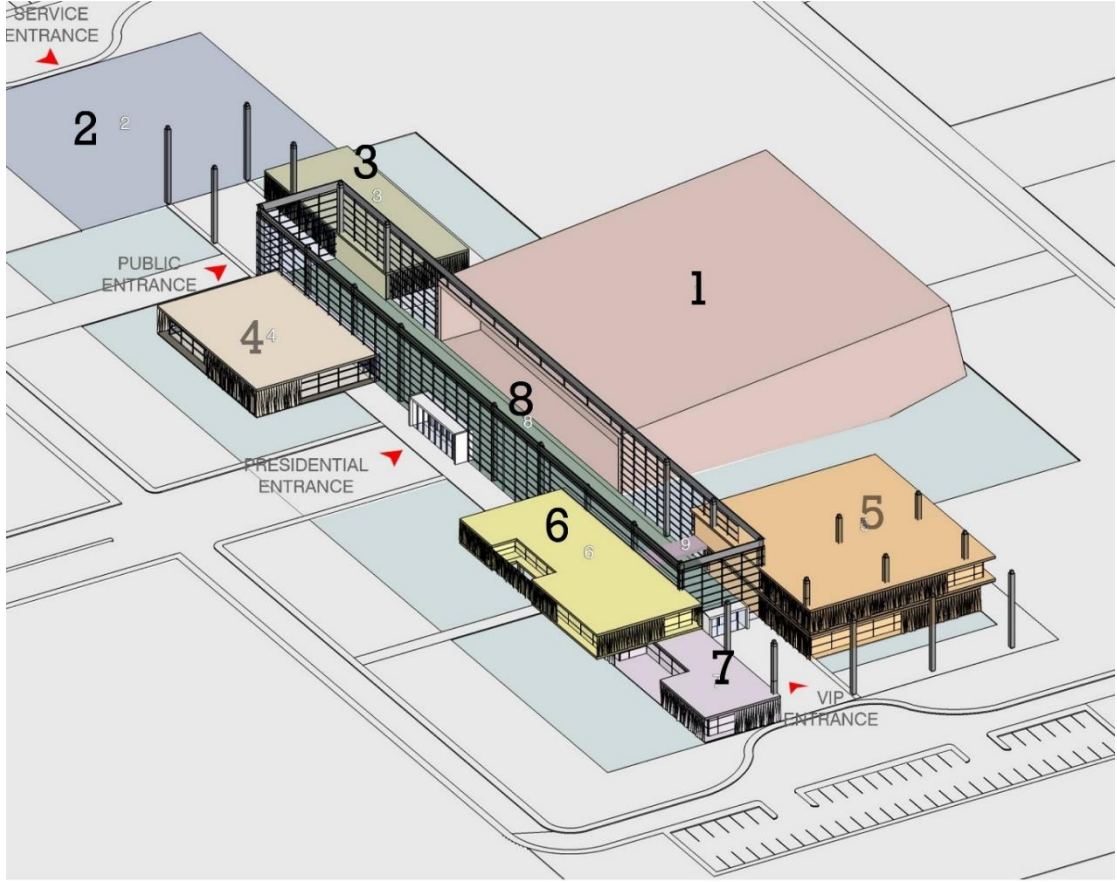
Projenin Ana girişi, protokol ve VIP girişleri Artelia ve delegasyon tarafından kararlaştırıldıktan sonra Tabanlıoğlu mimarlık ofisine tasarım ile bir çalışma istendi. Tabanlıoğlu mimarlık ofisi Ocak 2013'te bir tasarım önerisi geliştirdi (Şekil 4.4).

Delegasyon üyeleri ve Artelia mimarları ile yapılan görüşmelerde tasarımda bazı değişiklikleri istendi. Nisan 2013'te ikinci teklifi sunuldu (Şekil 4.5) ve proje yapım aşamasına geçildi.

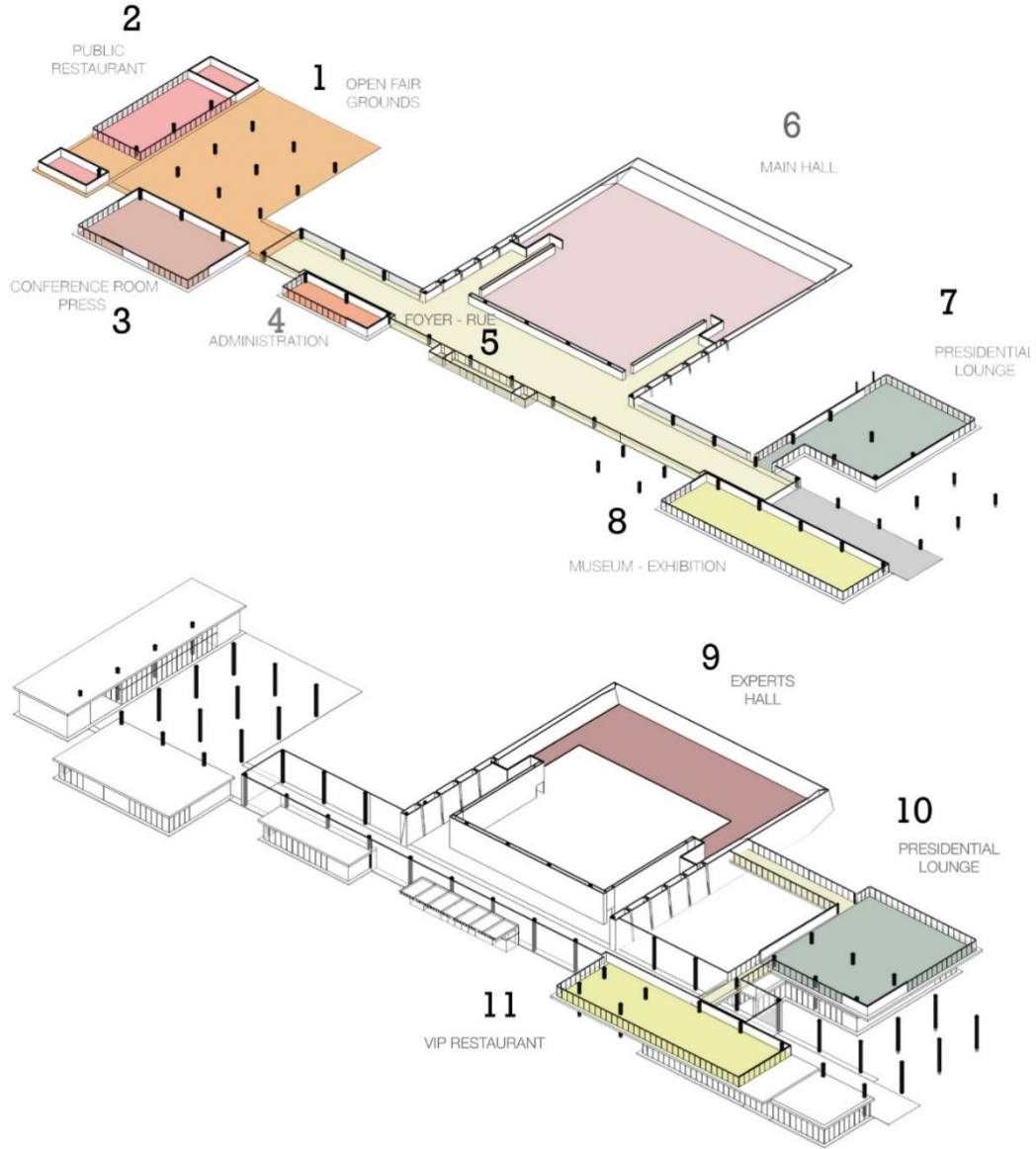
İhtiyaç programında belirlenenler: 1500 kişilik kapasiteli ana salonu, direk ana salona bağlanması gereken başkanlık girişi, kamuya açık genel giriş, VIP girişi, restoranın birimi, müze birimi, açık sergi alanı, basın ve yönetim birimi. Ocak'ta yapılan tasarım teklifinde projenin ana omurgası olan La Rue (Fransızcada sokak) etrafında şekillenen diğer birimlerin konsepti ile ön plana çıktığını görüyoruz. (Şekil B.1, ve B.3).

Projenin ana omurgası 'La Rue' olarak isimlendirdiğimiz kütle oluşturuyor. Bu ana omurga etrafında kitleler şekilleniyor. Buradaki amaç 'La Rue' kitlesi binanın tam ortada tüm kütleleri bir birine bağlayan ana hat koridoru oluştursun istedik. Bu kütle aynı zamanda Fuaye işlevi de görecektir bu nedenle aydınlık olmasını için büyük cam yüzeyler oluşuyor. Ayrıca binanın tüm giriş çıkışları da transparan bir kütlenin içerisinde gerçekleşsin istedik. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

İkinci teklifte ise delegasyon ve Artelia tarafından istenen ana değişiklik üzerine ikinci katın eklenmesi, başkanlık locası ile VIP restoranı arasında bir köprü oldu diyebiliriz. Bunlara ek olarak delegasyon ve Artelia, proje yapım süreci başladıktan sonra Senegal Başkanı için özel bir loca ve acil güvenlik durumları için kaçış tüneli istedi. (Şekil B.2 ve B.4)

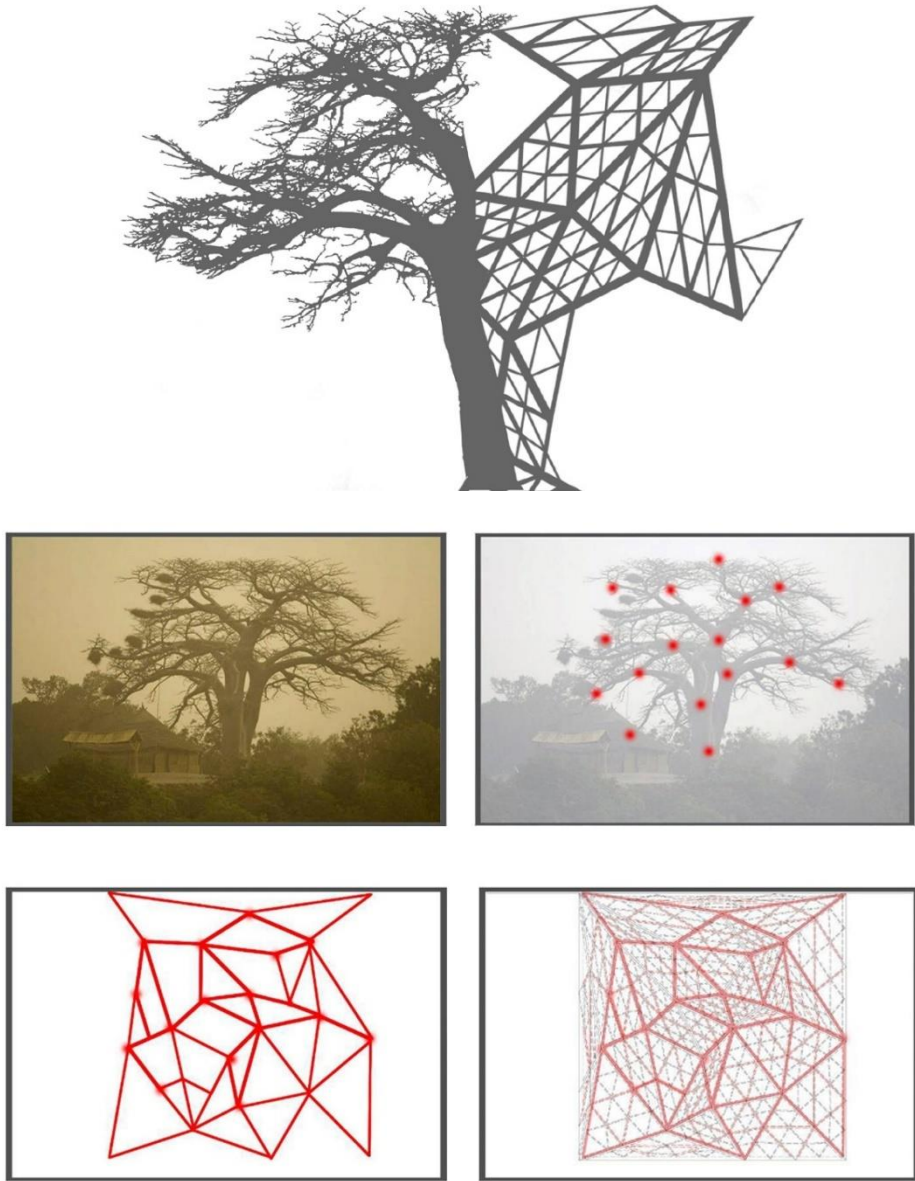
Şekil 4. 4: Ocak 2013: işlev şeması. 1-Ana Salon / 2-Açık Fuar Alanı/ 3- Restoran /4-Basın ve Yönetim Birimi/ 5-VİP Salonu / 6-Müze-Sergi / 7-VİP Restoranı / 8.Fuya ve la Rue. (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 5: Nisan 2013, işlev şeması. 1- Açık Fuar Alanı / 2- Restoran / 3- Basın Birimi / 4- Yönetim Birimi/ 5- Fuya ve la Rue / 6- Ana Salon / 7- Başkanlık Locası/ 8- Müze-Sergi Birimi / 9-Experts hall / 7- Başkanlık Locası (Senegal Devlet başkanına Özel). (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Tasarım şeması ve yerleşim kararlarının kesinleşmesi ile birlikte Tabanlıoğlu mimarlık ofisi tasarım ekibi kütle tasarımı ve simgesel soyutlamalar üzerine çalışmalar yapmaya başladı.

Tasarım süreci kavramsal olarak Afrika’da bulunan Baobap ağacından (Şekil 4.6ve 4.7)esinlenerek tasarımı bu çerçevesinde ele aldık. Baobap ağacını geometrik bir şekilde mimariye yansıtmak için dalların soyutlaması ile bir saçak (canopy) birimin ’de soyutlamaya çalıştık. (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015)

Şekil 4. 6: Baobap ağacı kavramsallaştırması (Tabanlıoğlu Mimarlık)

İkinci kavramsal yaklaşım olarak Afrika'nın çorak toprağının (Şekil 4.9) soyutlaması üzerine bir çalışma yapıldı mimarlık ofisi içerisinde.

Projeyi çıkış noktası olarak fonksiyon şemasından yola çıktık ama aynı zamanda sembolik olarak 'çoraklık' teması ön plana çıktı ilk tartışmalarda. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

Şekil 4. 7: Afrika'daki Baobap (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Ayrıca projede bir soyutlama çalışması olarak Afrika'nın adalarını sembolize edecek küçük adacıklar şeklinde yapılması düşünüldü ama maliyet 'ten kaynaklanan sorunlardan dolayı yapılamadı. Müşterinin isteği üzerine orası çok çorak bir alan olduğu için havuzlar oluşturulması istendi, ilk aşamada Afrika'nın adalarını sembolize edilebilecek küçük adacıklar şeklinde istendi ama sonradan bütçeden kaynaklanan sorunlardan dolayı vaz geçildi. (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015)

Projenin saçak tasarımının (Şekil 4.9) amacı ve işlevini konusunda Tabanlıoğlu mimarlıkta tasarım ekibinin başında mimar Sertaç Tümer şöyle açıklıyor:

Tüm kütlelerin üzerinde ise bir saçak tasarlandı. Saçağın tasarlamasının ana amacı serinlik ve gölgelik sağlaması. Ama sembolik olarak Baobap ağacını şeklinde yapıldı. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

Projen de seçilen renkler ile ilgili olarak tasarımın başlangıç aşamasında delegasyon üyeleri Afrika'nın renklerinin ön planda olmasını önerdi ama Tabanlıoğlu ofisinde ki mimarlar renklerin teması projenin olduğu alanın toprak rengine yakın olsun üzerine ısrar ettiler. Çünkü o çorak coğrafya da kendini kaybedecek bir proje olsun olmasını amaçlıyorlardı. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

Şekil 4. 8: Ocak 2013, Afrika renkleri temsilen sunumda hazırlanmış pafta. (Tabanlıoğlu mimarlık)

4.2 İmalat Süreci

Proje bir önemli faktör olarak transport süreci ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Transport sürecinin tasarım kararlarına ve malzeme seçimlerine etkili olmasının nedeni üretimin Türkiye’de yapıtıktan sonra proje alanına konteynırlar ile taşınması olarak söylenebilir. (şekil 4.9) Transport sürecinin 40 gün gibi az bir sürede olması gerektirdiği zaman faktörü de bazı kararlarda etkili oldu. Gönderilecek malzemelerin konteyner ölçülerine göre (12x2.4 m) yeniden revizeler yapıldı.

(Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015; A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Şekil 4. 9: Malzemeler konteyner ile proje alanına getirilmesi (Summa A.Ş)

Projede sadece saçakları taşıyan ana kolonlar açık yük gemisi ile gönderildi ama maliyet olarak yüksek olduğu için diğer malzemeler taşımada kullanılmadı bu yöntem.

Saçakları taşıyan 16 metre Spiral kolunlar üretimi spiral şekilde yapıldığı için tek parça getirilmesi gerekiyordu (şekil 4.9). Bunun için bunları açık yük gemisi ile taşındık proje alanlarına.Montajdan sonrada içine taş yönü koyulduktan sonra alüminyum plaklarla kapatıldı (yangın ve görsel nedenlerden dolayı).(A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Şekil 4. 10:Saçığı taşıyan spiral kolonlar.

Saçakları (canopy) biriminin taşıyıcı sisteminde yer alan kirişler konteyner sığacak şekilde 2 parça olarak bölünüp proje alanında yeniden monte edildi (şekil 4.15). (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015)

Şekil 4. 11: Canopy taşıyıcı sistemi (Summa A.Ş)

Transport nedeniyle değişime uğrayan başka önemli malzeme cephe panelleri oldu. Cephe panelleri (Mesh Curtain, şekil 4.12)7 metre olarak tasarlanmıştı projenin bazı bölümlerde fakat konteynırı ölçüleri nedeni ile iki parça (3,5 m) şeklinde proje alanına taşındı. (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015)

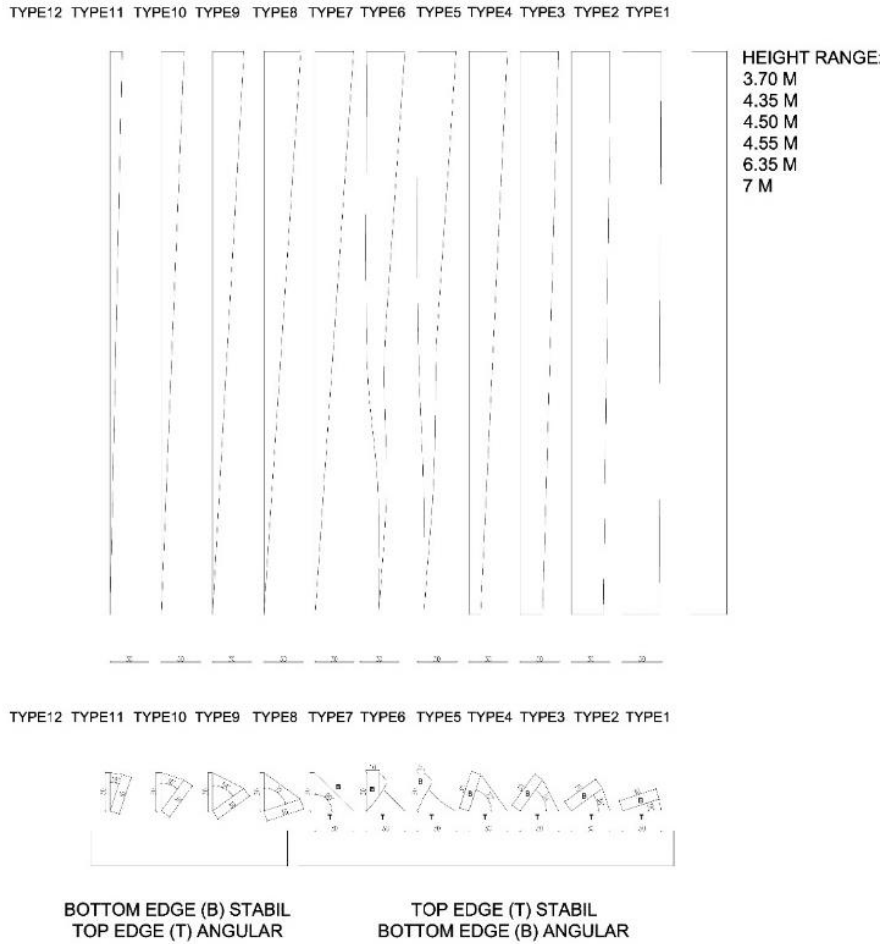

Şekil 4. 12: Cephe panelleri (Mesh Curtain)

4.3 Malzeme Seçimleri

Bu bölümde proje tasarım ve yapım süreçlerinde tasarımcı ve diğer aktörlerin malzeme karar sürecinde yaşanan durumları; malzeme seçimlerinde etkili olan sembolik ve işlevsel yaklaşımlar ve transport sürecinden değişime uğrayan malzemelerin her yapı bileşenleri üzerinde detaylı olarak bakılacaktır.

4.3.1 Cephe panelleri (Mesh Curtain)

Şekil 4. 13: Saç cephe panelleri (Mesh Curtain) (Ek C)

Panelleri tasarım aşamasında alüminyum malzemeden yapılmak istendi ekonomik nedenlerden dolayı. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

Paneller süreç içinde maliyet ve bükülebilirlik açısından birkaç alternatif yapıldı (alüminyum daha ekonomikti bükmek de sorunları yaşandığı için) Saç malzeme olarak seçildi cephe firması ARTE ile çalışıldı bu süreçte. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

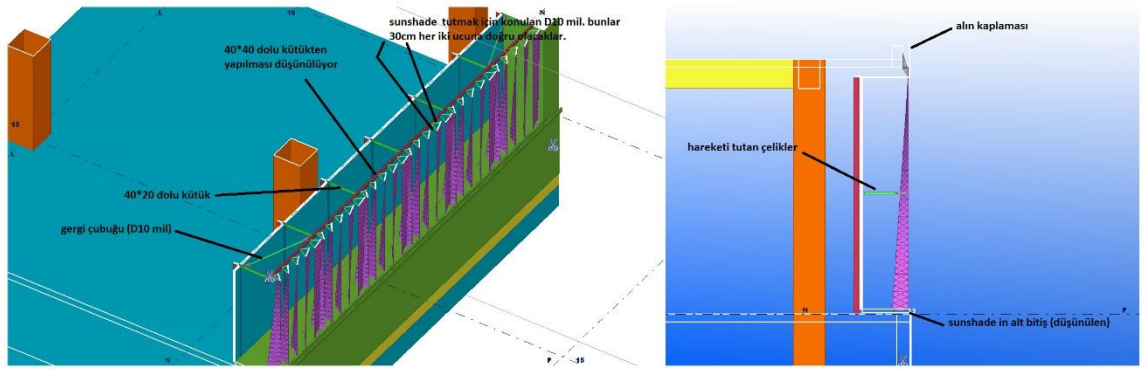
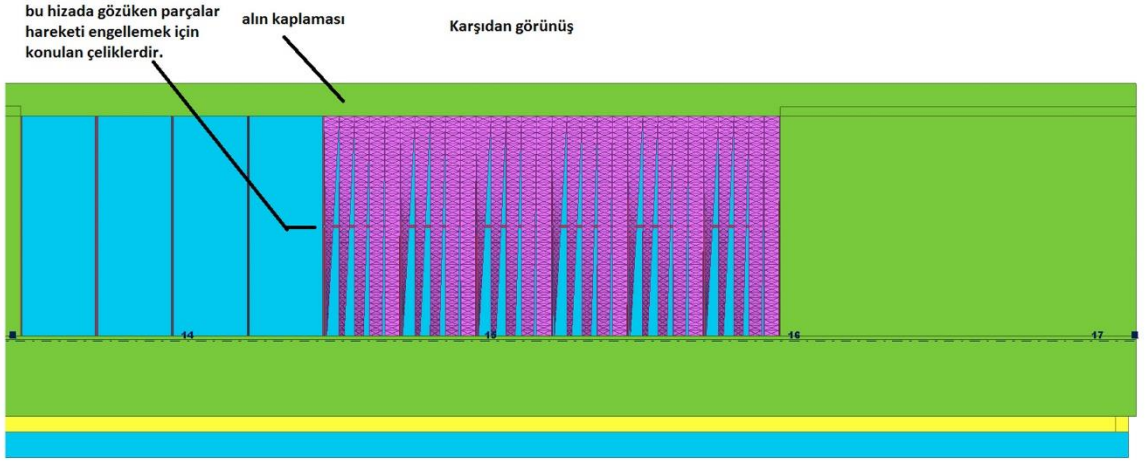
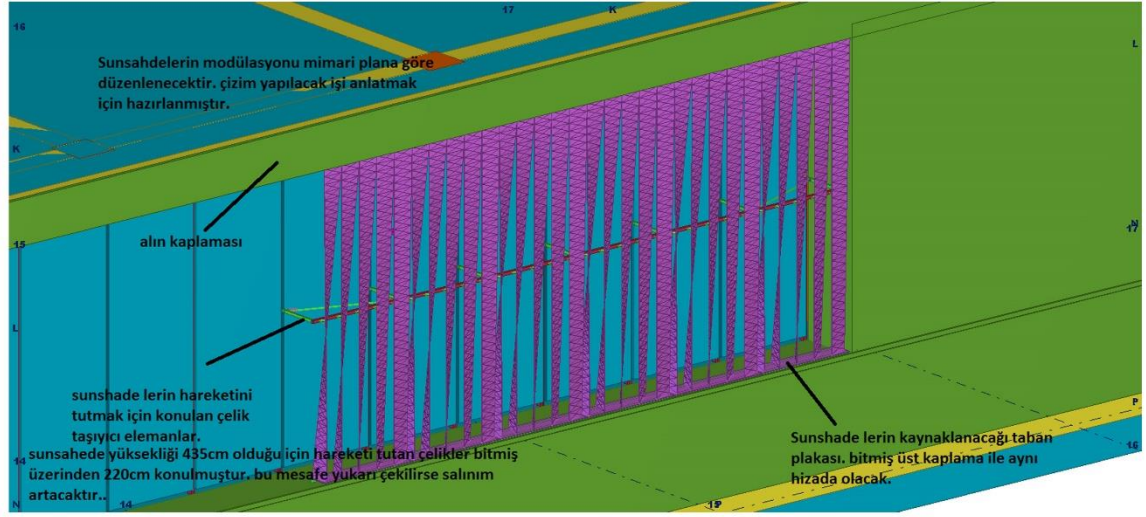
Panellerin ilk tasarım çalışmalarında farklılık yaratmak için daha fazla adet ve farklı acılarla yapmaya çalıştık. (Şekil 4.13 ve 4.14)Fakat hem imalat hem de fiyat anlamında farklı kalıplar demek olduğu için, biraz standardize etik, yani üç boyuta yaptığımızda proje uygulama aşamasında geçtiğim zaman biraz daha standardize etik panelleri. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

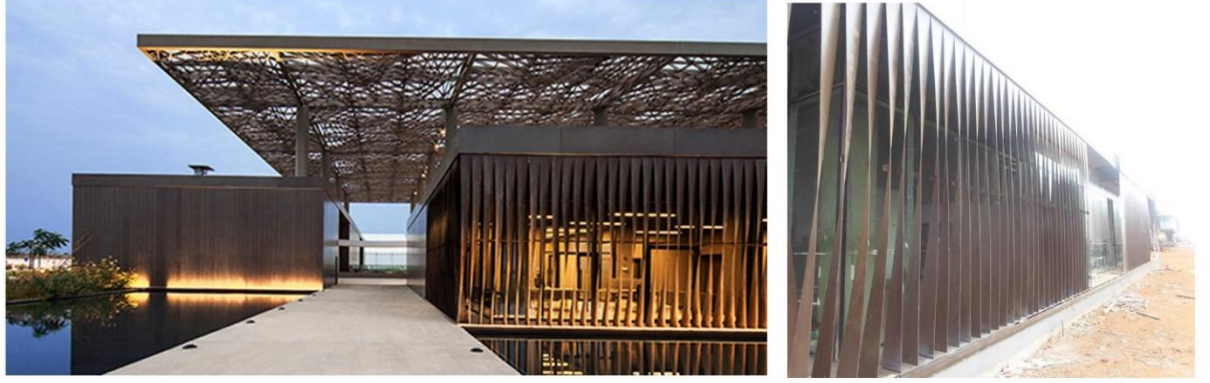
Şekil 4. 14:Ocak 2013 (üste) , Nisan (2013 (alt) (Tabanlıoğlu mimarlık)

Arkası cam olan paneller öncesinde 2 mm ve 6 mm olarak yapıldı ve proje alanında denendi bir bölümü fakat panellerin rüzgârdan dolayı sallandığını için hem bükülebilirlik açısından hem de ağır durması açısından 8mm saç olarak yapılabildi. Her Panel Türkiye’de ayrı ayrı tip olarak üretildi sonra konteyner ile proje alanına götürüldü. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015), (EkC)

Ayrıca imalat sırasında panellerin rüzgâr faktörü düşünülmediği için cephe firması ARTE panellerin hareketini durdurması bir öneri geliştirdi. (Şekil: 4.15) Fakat buda tasarımda istenmeyen bir görsel yaratmasında rağmen imal edildi.

Şekil 4. 15:ARTE panelleri hareketsiz durması için geliştirdiği öneri (ATRE Cephe firması)

Şekil 4. 16: Cephe panelleri (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Binanın yan tarafları özellikle arkası duvar olan kısımlarda paneller ekonomik olması için 15cm'lik şeritler ve 2 mm kalınlıkta alüminyumdan malzemedan cephe kaplaması şeklinde yapıldı. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Panellerin 7m yükseklikte olduğu kısım önlem olarak projede daha önce düşünülmendiği halde alüminyum bir profille birbirine bağlandı. (şekil 4.15)

Ayrıca Proje doku olarak daha sık ve çok adet ile tasarlandığı halde maliyet açısından daha az panel yapıldı. (şekil: 4.16)

4.3.2 Saçak

Saçakların malzemelerini ahşap olarak özellikle istendi. Ahşabın hafif bir malzeme olması ve sembolik olarak Senegal'deki baobap ağacı benzemesini daha iyi ifade edilebilir olduğu için.

Şekil 4. 17: Saçak tasarımı, Ocak 2012 (sol) Nisan 2012 (sağ) (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 18:Saçak tasarımı, Temmuz 2013 (Magari Masif Kalıp Firması)

İşlevsel olarak Canopy formunun ve malzemenin proje ahşap malzeme olması ile ilgili:

Cephede cam ve metal yüzeyler sert malzemeler olarak durduğu için bu etkiyi kırmak için ahşap kullanmak istedik. Çatıda tüm projeyi kapatacak bir gölgelik olarak ahşabı seçtik. (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015)

Ayrıca Canopy birimleri özellikle konteyner ölçüleri göz önüne alındıktan sonra 120 x 240 cm şeklinde modüler şeklinde tasarlandı. (Şekil: 4.18)

Tabanlıoğlu mimarlık ofisinin Canopy'de modülünde önerdiği ahşap çubuklarının boyutu boyut 40x30 cm ama imalat sürecinde maliyet faktöründen dolayı ince daha az malzeme olacak şekilde 5x20 yapıldı. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015), (Ek B)

4.3.3 Camlar

Cam kararlarını tasarım aşamasında daha çok mimarlık Ofisi belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Camlar Lamine temperli cam olarak seçildi. Türkiye’de Summa A.Ş’nin sürekli iş verdiği firma Gürsan Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından yapıldı.

Bu projede Türk malzemeler kullandık seçmek zorundaydık projenin özeliğinden dolayı Gürsan Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile çalıştık Türkiye’de.Boyut olarak projede 4 x 2 metre camlar kullanıldı. (2,4m konteyneri sığma açısında sorun yaşanması). (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Şekil 4. 19: proje de kullanılan camlar (Tabanlıoğlu Mimarlık)

4.3.4 Asma tavan

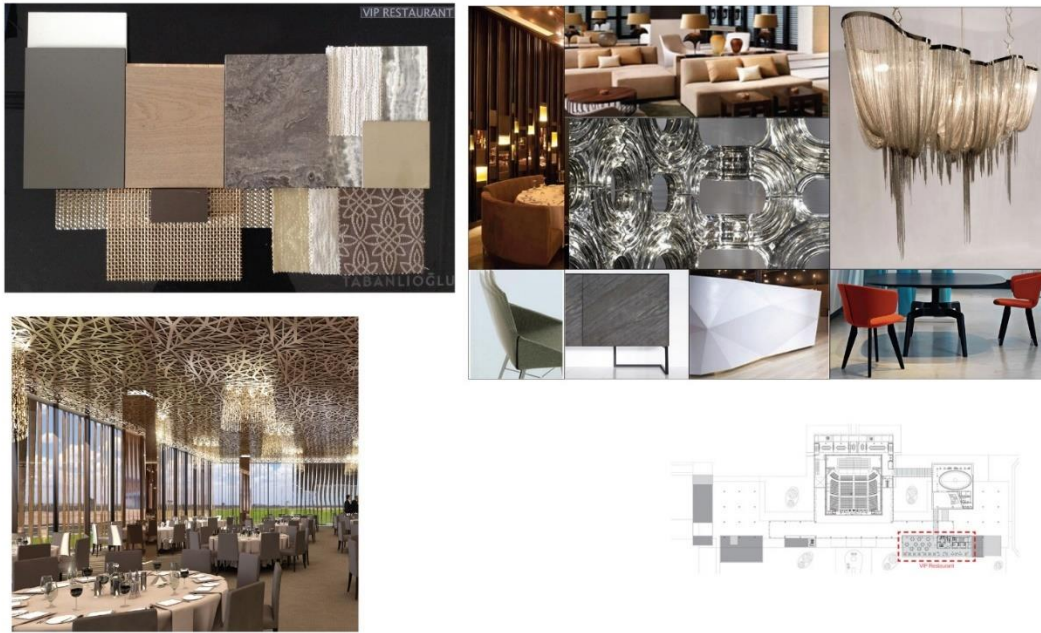
Projede fuaye (La Rue) ve VİP Restoranı bölümlerinde asma tavan (canopy) birimlerinden oluşan ahşap malzeme olarak planlanmıştı tasarım sürecinde (şekil 4.20,4.21 ve 4.22) Asma tavan (canopy) birimlerinde maliyet bakımından imalat sürecinde saç malzemedan yapılması kararlaştırıldı.(A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Şekil 4. 20: Fuaye (La Rue),Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

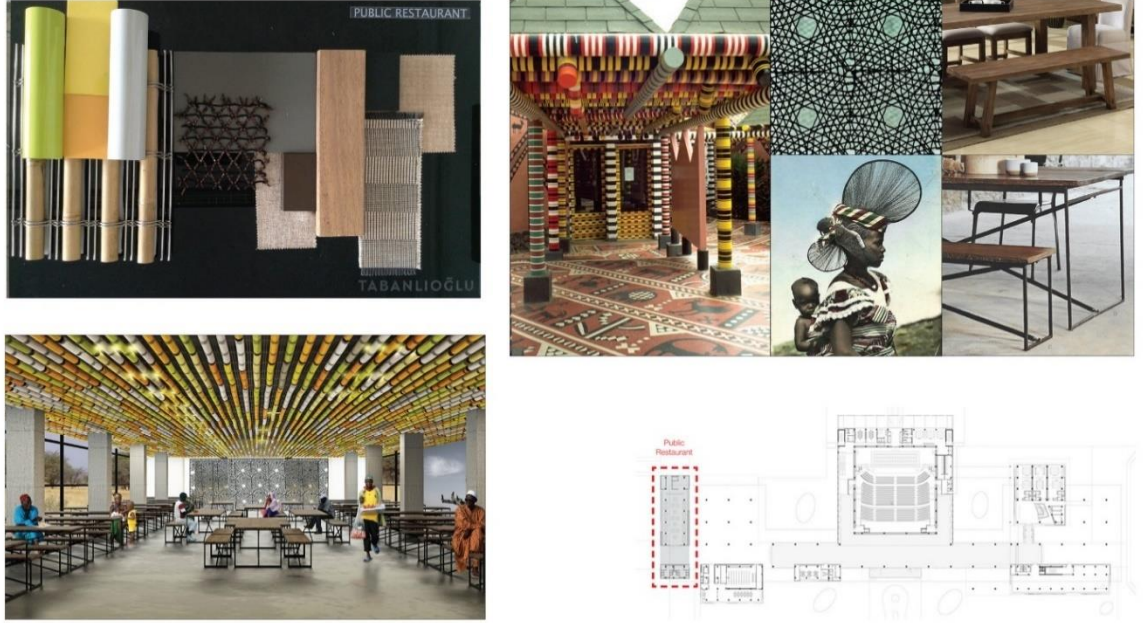

Şekil 4. 21: Fuaye (La Rue),Temmuz 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 22: VIP Restoran,Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Ayrıca Restoran bölümü tavanı regli bambu ağacı olarak düşünüldü (Şekil: 4.23), bambu maliyet ve tedarik edilme zorluğu nedenlerinden dolayı yapılmadı, ona benzer renkli metal malzemeden bir tasarım yapıldı. (Şekil: 4.24) Tavan üretimi ve uygulamasında Taçer cephe Firması ile birlikte çalışıldı projede. (Z. Eker, sözlü görüşme, 21 Nisan, 2015)

Şekil 4. 23: Restoran,Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

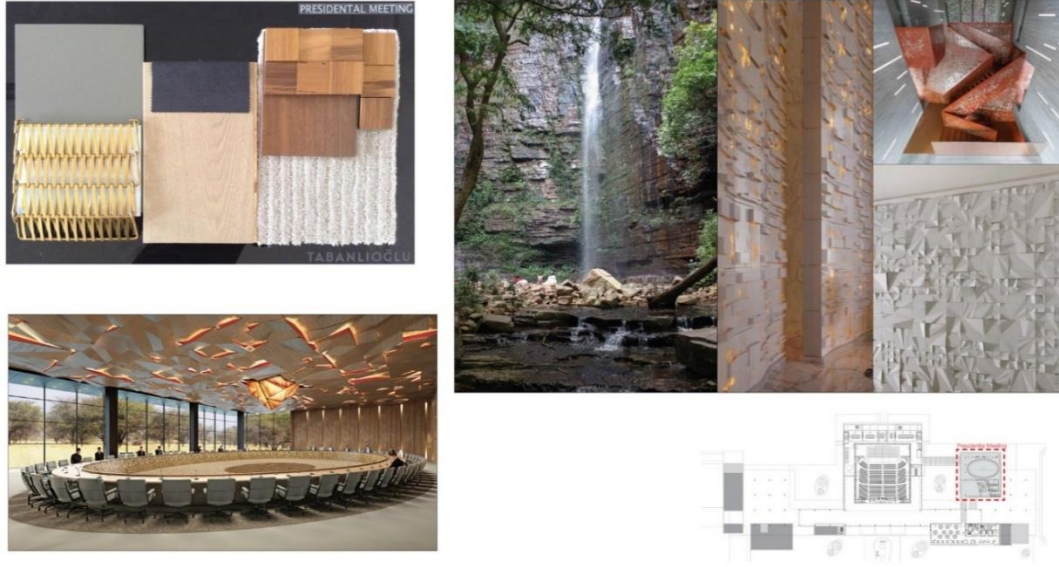
Şekil 4. 24: Restoran, Temmuz 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

4.3.5 Duvarlar

Tabanlıoğlu mimarlık ofisinin tasarım ekibi duvar malzemelerinin tasarımında sembolik bir arayış içerisinde olduklarını görebiliyoruz. Yapılan iki sunumda da Özellikle başkanların toplantı salonu (Şekil: 4.25) ve ana salonun (Şekil: 4.27) duvar

tasarımlarında seçilen her malzede sembolik çağrışımlar ön planda tutulmaya çalışılmış.

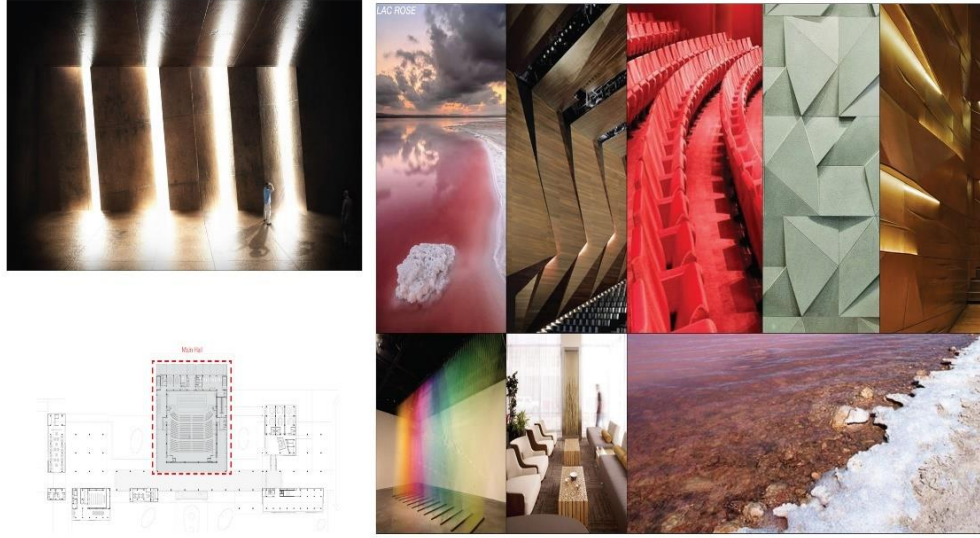
Fakat imalat sürecinde malzemenin kendi özellikleri, çabuk tedarik edilebilecek olması, işlevsellik ve maliyet gibi aktör/aktant'ler bu kararların değişmesinde ve yeniden gözden geçirilmesinde rol üstlenmiş olduğunu görüyoruz. (Şekil: 4.26 ve 4.28)

Şekil 4. 25: Başkanlar Toplantı Salonu,Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 26: Başkanlar Toplantı Salonu, Temmuz 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 27: Ana Salon, Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 28: Ana Salon, Temmuz 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

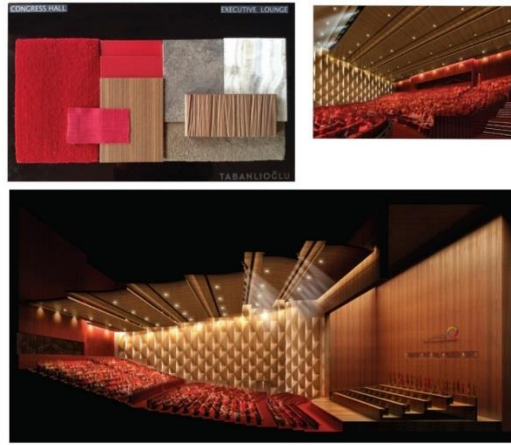
4.3.6 Oturma grupları

Projenin iç dekorasyon ve mobilya tasarımında Afrika'dan çok renkli temalar ön planda olduğunu söyleyebilir. Tasarım süreci öncesi Renk seçimi konusunda özellikle Delegasyon üyeleri Afrika'nın çok renkli olmasının tasarım üzerinde sembolize edilmesini istediler. Başkanlar locaları mobilyalarının daha renkli olarak tasarlandı projede. (Şekil: 4.29) Fakat Tabanlıoğlu mimarlık ofisinin özellikle renk konusunda daha sade ve bir rengin farklı tonlarını kullanılmayı tercih ettiğini söyleyebiliriz proje genelinde.

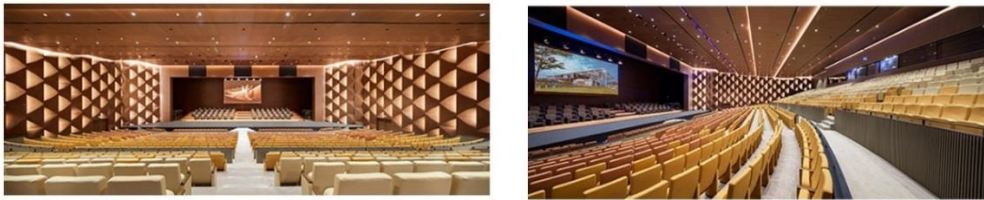

Şekil 4. 29: Başkanlar Locaları, Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Örneğin, ana salonun koltuklarının Delegasyon üyeleri ve danışman firma tarafından ilk tasarımda seçilen renklerin değiştirme önerisinde bulundu, tek renk seçilmişti, (Şekil: 4.30) Fakat Tabanlıoğlu ofisi tasarım ekibi bu öneriye karşı çıktı. Sonuç olarak bir rengin farklı tonları seçildi (Sarıdan turuncuya Doğru). (Şekil: 4.31)

Şekil 4. 30: Ana Salon, Nisan 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil 4. 31: Ana Salon, Temmuz 2013 (Tabanlıoğlu Mimarlık)

5. PROJEYİ AAT KAVRAMLARI BAĞLAMINDA OKUNMASI

Tasarım ve imalat sürecindeki sembol-işlev kararlarının girişkenliğini anlamak için AAT kavramları çerçevesinde bakılmasının faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu kavramlar temel olarak beş ana başlık üzerinden incelenmiştir. (çizelge:5.1)

Çizelge 5.1: Aktör Ağ Teorisi (AAT) kavramları.

AAT Kavramları			
Aktörler/Aktant’lar			
İnsan-olan (human) aktörler		İnsan-olamayan (non-human) aktörler	
• beşeri varlıklar/oluşumlar (Tasarımcı, mimar, mühendis, kullanıcı vb.)		• beşeri olmayan varlıklar/Nesneler (Malzeme, Projenin üretildiği mekân, tasarım araçları, vb.)	
AAT ikisinin de eşit derecede eylemde bulunma kapasitesine sahip olduğunu var saymaktadır.			
Araçlar ve Aeabulucular (Intermediaries&Mediators)			
Araçlar (Intermediaries)		Arabulucular (Mediators)	
• Anlamları dönüştürmeden çevirir. • Girdiler = Çıktılar • girdileri çoğaltan nesnelerdir.		• Girdilerin (nesnelerin) anlamını değiştirebilir, dönüştürebilir, çevirebilir ve bozabilir. • girdiler! = (eşit değil) çıktılar (öngörülemez olabilir). • girdileri dönüştüren nesnelerdir	
Çeviriler (Translations)			
Sorunsallaştırılma (Problematisation)	Kar payı (Interessement)	Kayıt (Enrollment)	Mobilizasyon (Mobilization)
• İlgili aktörler ve sorunun tanımlandığı süreç	• Temel Aktör(ler)in diğer aktörleri ağ ’da yer alması için görevlendirdiği süreç	• Kuralların tanımlandığı ve aktörler bu kuralları göre düzenlendiği süreç	• Temel aktörler arabulucu rolü üstlendiği ve ağın pasif aktörleri harekete geçirmeye çalıştığı süreç

AAT'nın (Actör/Aktant) kavramı bağlamında proje yapım sürecinde yer alan insan Aktör/Aktant'ları tanımlanmıştır. Daha sonra Aktör/Aktant'ları arasındaki ilişkisel

yaklaşımlar ve Aktörler/Aktant'ların arasındaki ilişkiselliği arabulucu/aracı, çevirici ve kara kutu kavramları bağlamında okuma yapılmıştır.

Latour (2005) göre toplum ve toplumsal ilişkiler diye bir şey yoktur, tam aksine aktörler arasında arabulucular ve çeviriciler vardır. Bu arabulucular ve çeviriciler sayesinde izlenebilir ilişkiler (*associations*) oluşmaktadır.

Çizelge 5.2:Aktör/Aktant'lar arasındaki ilişki tablosu.

	(Aktör/Aktant)	Aracılar/arabulucular	Çeviriler (Katkıda bulunan süreçler)
İnsan-olan (human) aktörler	Delegasyonu.	-	Kayıt (Enrollment) & Kar paylaşımı (Interessement)
	Artelia Mühendislik ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş.	-	Sorunsallaştırılma (<i>Problematization</i>) & Mobilizasyon (<i>Mobilization</i>)
	Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş.	Arabulucu (Mediator)	Kar paylaşımı (Interessement)
	Tabanlıoğlu Mimarlık (Ofisi olarak)	Arabulucu (Mediator)	Mobilizasyon
	Studio II Tasarım ekibi (Mimarlar ve Alanı koordinatörleri)	Aracı (İntermediary)	
	Gürsan Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Aracı (İntermediary)	-
	ARTE Cephe	Arabulucu (Mediator)	-
	Magari Masif	Arabulucu (Mediator)	-
İnsan-olamayan (non-human) aktörler	Proje Yerleşim Alanı	Aracı (İntermediary)	
	Yapının kütlesi	Aracı (İntermediary)	
	Konteyner	Arabulucu (Mediator)	
	Alüminyum	Arabulucu (Mediator)	
	Cephe Camları		Kayıt (Enrollment)
	Ana Salonun Koltukları		Kayıt (Enrollment)

5.1 Proje 'de Yar Alan Aktör/Aktant'lar

AAT'nın (Aktör/Aktant) kavramı bağlamında projede yer alan birinci grup olarak insan (human) aktörler şu şekilde sıralanabilir:

5.1.1 Delegasyon

Senegal Devlet Başkanlığı'na bağlı 15. Frankfoni Konferans Delegasyonu, yerleşim alanı seçimi, ihtiyaç programı ve maliyet ile ilgili ana kararları veren aktör olarak projede yer almaktadır. Bu ana kararlar kayıt (Enrollment)süreci bağlamında bakıldığında aslında başkanlık yetkilerinden diğer aktörlere çevrilmiştir. Ayrıca çevirici bir aktör olarak delegasyon; Artelia danışmanlık ve Summa A.Ş. firmalarını ağ 'da yer alması için görevlendirdiği için kar paylaşımı (Interessement) *sürecine de* öncülük etmektedir.

5.1.2 Artelia A.Ş

Delegasyona tarafından sürece dâhil edilen Artelia Mühendislik ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş projede danışmanlık görevi üstlenerek, aktör olarak yer almaktadır. Artelia, proje sürecinin ilk aşamasında Delegasyon ile birlikte genel yerleşim kararları konusunda çalışmıştır (yoldan çekme mesafeleri ile ilgili) Sorunsallaştırılma (*Problematisation*) süreci ve daha sonra kat planlarına ikinci katın da eklenmesi görevi Tabanlıoğlu Mimarlık ofisinin tasarım ekibine iletilmiştir. Aslında burada Delegasyon'un çevirici aktör olarak Mobilizasyon (*Mobilization*) sürecini yönettiği yani iki aktör arasında arabulucu rolü üstlendiği süreç görülmektedir.

5.1.3 Summa A.Ş

Dakar kongre merkezi projesinin en önemli aktörleri, projede yüklenici firma konumunda olan Summa Turizm Yatırımcılığı A.Ş olarak karşımıza çıkmaktadır. Projenin maliyeti, bitmesi gereken süre ve genel yerleşim kararları verildikten sonra yüklenici firma delegasyon tarafından projeye dahil edilmiştir. Summa A.Ş bir aktör olarak kar paylaşımında (Interessement)Tabanlıoğlu Mimarlık ofisinin görevlendirmeyeyle ağda yer almasını sağlayan süreci üstlendiği için çevirici görevi gördüğü söyleyebilir.

5.1.4 Tabanlıoğlumimarlık

Mimarlık Tasarım aşamasının temel aktörü olarak Tabanlıoğlu mimarlık ofisinin insan-olan (human) aktör rolünde oluşunu söyleyebilir. Tabanlıoğlu Mimarlığın ofis yapısı aşağıda gösterilmiştir. (çizelge: 5.3)

Çizelge 5.3: Tabanlıoğlu mimarlık ofis şeması

Ortaklar (Partners)
· Murat Tabanlıoğlu
· Melkan Gürsel Tabanlıoğlu
· Özdem Gürsel
<u>Ekipler</u>
Studio I
Studio II (Dakar kongre Merkezi Tasarım ekibi)
· Partner
· İş Kaptanları (JobCaptains) : 7 Mimar var ekipte
· Mimarlar: 28 Mimar var ekipte
· Alanı koordinatörleri: 3 Mimar var ekipte
Studio III
Studio IV
Studio V
Studio Ankara
Yönetim
· Bölümü
· Proje yönetimi
o İş geliştirme direktörü
o Malzeme Yönetimi
· Finans Bölümü
· Sistem Teknisyeni
· Operasyon Personeli

Ofise her gelen yeni iş teklifinin değerlendirilmesi için bir ekip görevlendirilmektedir. Studio II ekibi Dakar kongre merkezi projesinin tasarım ekibi olarak yer almaktadır. Ekibin İş Kaptanları ile ofisin ortakları (Partners) tasarımın ilk kararlarını, delegasyon ve Artelia tarafından belirlenen proje yerleşim alanı ve ana girişlerin belirlenmesi (Sağ taraftan kamusal giriş, salona direk bağlanması gereken protokol girişi ve sol taraftan VIP girişi) doğrultusunda ilk şematik çalışmalar olarak yapmıştır.

Aslında AAT perspektifinden bakıldığında tasarım ekibinin arabulucu (mediator) bir aktör olarak proje de yer almaktadır. Delegasyon ve Artelia tarafından belirlenen proje yerleşim alanı ve ana girişlerin önceden belirlenen girdiler olarak okunabilir. Fakat tasarım ekibi nasıl bir çıktı (tasarım) meydana geleceği öngörülmediği için Latour'un arabulucu (mediator) kavramının devreye girdiğini söylenebilir.

Aslında tasarım ekibi insan-olan (Human) bir aktör olarak yaptığıının öngörülemeyen bir tarafı olduğu için sürekli arabulucu (mediators) rolünde bulunmayabiliyor.

Örneğin, insan-olan (Human) aktörler büyük ve karmaşık bir bürokratik yapının parçası haline geldiklerinde aracı (intermediary) konumuna gelebildiklerini de söylenebilir. Tekrara dayalı görevler, düşünmeye gerek bırakılmayacak emirlerin yerine getirilmesi dışında her hangi bir rolülerinin olmadığı görülebilir.

Ama aracı (intermediary) durumda olan kişiler bazen arabulucu (mediator) konumuna dönebilirler (Belirli bürokratik sistemin içindeki ‘adaletsizlik’ gibi bazı durumlarla karşılaşıldığı zamanlar).

Tabanlıoğlu Mimarlık ofisinin pratiği incelendiği zaman ise tasarım ekibinin (Studio II) genel olarak arabulucu (mediator) rolünde olduğu söylenebilir. Fakat yapılan görüşmelerde (Studio II) ekibin içindeki ortaklar ve iş kaptanları dışındaki mimarların proje sürecinde aracı (intermediary) rolünde olduklarını sonucunu varılmıştır.Özelikle, temel kararların ve kütle tasarımı yapılan proje aşamasından sonra (3D görselime ve AutoCAD çizimleri) inisiyatif verilmeden görevlendirildikleri söylenebilir.

5.1.5 Gürsan cam sanayi ve ticaret A.Ş.

Proje imalat sürecinde projeye Summa AŞ tarafından dâhil edilen Gürsan Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş. proje içinde önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Proje tasarım aşamasında mimarlık ofisi cephede kullanılacak camların hem ölçüleri (4x2 m) hem de özelliklerinden (temperli cam) kaynaklanan nedenlerden dolayı Gürsan firmasının seçilmesinde önemli faktör olmuştur. Türkiye’de bu kapasitede camların üretebilecek firma olması ve Summa A.Ş tarafından projeye dâhil edilmesi bir etikle olduğu söylenmiştir. (A. Kibar, sözlü görüşme, 10 Mayıs, 2015)

Aslında burada projenin Summa A.Ş yüklenici firma olarak seçilmesinden sonra malzemelerin ve çalışılacak firmalarında Türkiye’den olması gerektiği anlaşılmıştır. Bu kararın arka planının detaylarını öğrenme imkânı olmamış ama yapılacak projenin Frankofon ülkelerinin toplanacağı bir kongre merkezi olmasından dolayı bu kararın politik arka planı olduğu düşünülmektedir. Gürsan firması aktör olarak aracı (intermediary) rolünde olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü firmaya sunulan teklifin dışında herhangi farklı bir sonucun olmaması gösterilebilir.

5.1.6 ARTE cephe firması

Cephe panelleri (Mesh Curtain) tasarım aşamasında önemli bir aktör olarak proje de yer almaktadır. Bu firmanın, tasarım ekibi tarafından yapılmak istenen alüminyum malzemeden üretilcek olan panellerin saç malzemeden yapılmasında arabuluculuk (mediator) görevi üstlendiği söylenebilir. ARTE Cephe Firması önerilen panellerin malzemeleri, sıklığı ve pannelerin hareket etmemesi için önerdiği çözümler (Şekil 4.15) ve diğer sonuçta meydana gelen diğer değişiklikler arabulucu (mediator) konumunda olduğunu güçlendirmektedir.

5.1.7 Magari Masif kalıp firması

Magari Masif 2004'ten beri Türkiye'de ahşap işletme alanlarında ve projeler uygulama alanında çalışmalar yapman kalıp firması olarak projede önemli bir insan (human) yer almaktadır.

Özellikle saçak biriminin üretiminde önemli bir rol almıştır. Malzemelerin özellikle ahşap olarak istenmesi (ahşabın hafif bir malzeme olması ve sembolik olarak Senegal'deki baobap ağacı benzemesi) nedenlerinden dolayı Summa A.Ş tarafından projeye dahil edilmiştir.

Tabanlıoğlu mimarlık ofisinin Canopy modülünde önerdiği 40x30 cm boyutlu ahşap çubuk imalatının, firmanın önerisiyle 5x20 cm olarak yapılması Magari Masif firmasının arabulucu (mediator) bir aktör olduğunu göstermektedir.

5.1.8 Proje yerleşim alanı

Proje konum olarak Diamniadbölgesinde Dakar'a giden çevre yolunun üzerinde inşa edilmesinden dolayı etrafında her hangi bir yerleşim alanı bulunmamaktaydı. Bu durumda proje arsası etrafında herhangi bir referansın (parsel sınırı ve mevcut yapı vb.) olmaması tasarımcı kararlarında proje yerleşim alanının bir insan olmayan (non-human) aktör olarak belirleyici etki ve yönlendirme de bulunduğu söylenebilir.

Projenin yerleşim alanının önceden belirlenen girdilerine (30m yerleşim sınırı ve onun arkasından 100m yapının başlangıcı, Şekil 4.3) göre çıktılarının öngörülebilir olmasından dolayı aracı (intermediary) konumda bir aktör olduğu söylenebilir.

5.1.9 Yapının kütlesi

Delegasyon ve Artelia danışmanlık firması tarafından bina girişlerinin belirtmesi (ayrı girişlerin her birinin bir tarafta olması) zaten tarifte parçalanmış bir kütle ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğunu söylenebilir. Kompozisyon olarak kütlelerin parçalı olması gerekliliği bir şekilde tasarımın davranışını da etkilediği söylenebilir. Bu durum karşısında tasarımcıya sadece kütlelerin ayrımlarının nasıl olacağı, kütledeki doluluk boşluk ilişkisini kurmak, kütlelerin büyüklükleri ve kütlelerin yükseklikleri kararlaştırmak dışında çok rol düşmediğini görülmektedir.

Burada **yapının kütlesi** insan-olmayan (non-human) bir aktör olarak aracı (intermediary) rolünde olduğu söylenebilir. Yani, girdilerin (parçalanmış bir kütle olması gerektiği) ile çıktıların (yapılan tasarım) arasında bir farka yol açmamasından dolayı şeklinde açıklanabilir.

5.1.10 Konteyner

Proje tasarım sürecinde malzemelerin proje alanına konteynerlerle taşınacağı bilgisi tasarım sürecinde ki malzeme kararlarını boyutsal olarak konteyner ölçülerine göre değişikliklere yol açmıştır. Proje alanına taşınan saçak (Canopy) birimini taşıyan kolon ve kirişlerin ölçüleri buna göre revize edilmiş, saçak (Canopy) birimlerinin 240x240 ölçülerinde yapılmasına neden olmuş ve cephe panellerinin 7m olan kısımlarının 2 parça haline proje alanına taşınmasında etkili olmuştur. Bu önemli değişiklikleri meydana getirdiği için konteynerin insan olmayan (non-human) aktör olarak projede yerini aldığı söylenebilir.

Konteyner arabuluculuk (mediator) eden bir aktör olarak kendisi ile iletişimde bulunuan nesneleri değiştirdiği görülmektedir.

5.1.11 Alüminyum

Panellerin ilk tasarım çalışmalarında alüminyum malzemeden, farklılık yaratmak için daha fazla adet ve farklı açılarla yapılmaya çalışılmıştır. Fakat alüminyum hem bükülebilirlik açısından, hem de üretim sırasında farklı kalıplara ihtiyaç duyulduğundan fiyat açısından duyulan sıkıntılardan dolayı uygulanamamıştır.

Burada alüminyum malzemenin insan olmayan (non-human) aktör rolünde bulunduğu söylenebilir.

Kendi oluşumunda katkısı olan girdiyi (sıklık, addet ve kalınlık. vb.) değiştiren bir nesne olarak arabulucu (mediator) bir aktör tanımlaması yapılabilir.

5.1.12 Cephe camları

Mimarlık firması özellikle tasarım aşamasında proje cephesinde kullanılan laminetemperli cam ölçüleri (4x2 metre) konusunda ısrarcı olmuştur. Ayrıca Delegasyon tarafından camların Afrika renklerinin yansıma olarak çok sayıda renkten oluşmasını istemiştir. Fakat tasarım ekibinin camların renksiz ve çevredeki çorak topografyadaki rengi yanıtsız konusunda ısrarcı olmuştur.

Burada cam malzeme için projede bir insan- olmayan (nonhuman) aktör tanımlaması yapılabilir. Özellikle bir çevirici ilişkisini (kayıt süreci) yürüten bir aktör olarak kuraları tanımlaması ve aktörlerin, bu kuralara göre düzenleme yetkisinde bulunmaktadır.

5.1.13 Oturma grupları

Ana salonun oturma koltukların kaplaması tasarım ekibi ve Delegasyon üyeleri arasında bir başka tartışma konusu olmuştur. Delegasyon üyeleri ve Artelia Danışmanlık firmasının mimarı özellikle koltukların Afrika kıtasını temsilen çok renkli olmasını ısrar etmiş, fakat tabanlıoğlu tasarım ekibi ise daha sade ve tek renk (kırmızı) olmasını istemiştir. (şekil:4.29 ve 4.30)

Burada koltuk kumaşlarının malzemesi için insan- olmayan (nonhuman) aktör tanımlaması yapılabilir. Özellikle bir çevirici ilişkisini (kayıt süreci) yürüten bir aktör olarak kuraları tanımlaması ve aktörlerin, bu kuralara göre düzenleme yetkisinde bulunmaktadır.

5.2 Tasarım Ofisi Yaklaşımının ‘Kara Kutu’ Kavramı Bağlamında İncelenmesi

Proje tasarım sürecinde sembolik ve işlevsel yaklaşımların tasarım kararlarında belirleyici yönlerini anlamaya yönelik tasarım ekibinin yaptığı soyutlamalar ve söylemler dışında, geçmişte yaptıkları çalışmalara da bakılması gerekmektedir.

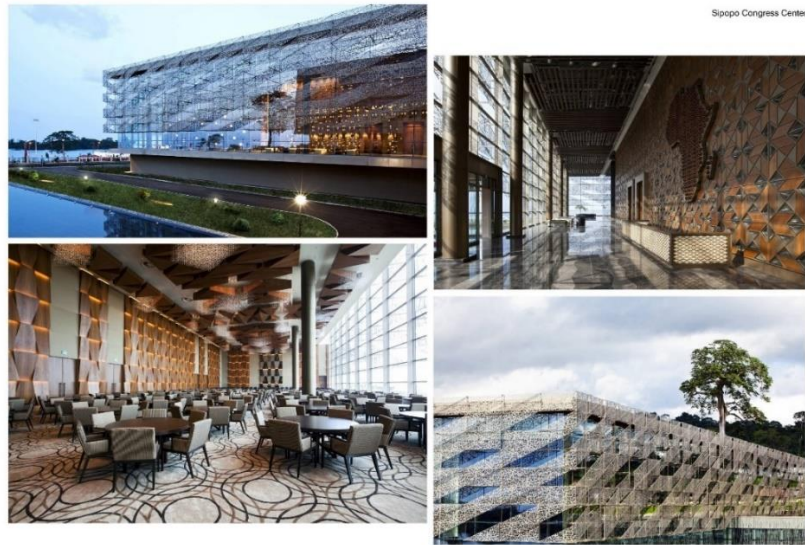
Çizelge 5.4: Mimarlık ofisin yakın zamanda yapılan peojeler.

TRİPOLİ KONGRE MERKEZİ: 2009 / Trablus

SELÇUKLU KONGRE MERKEZİ: 2012 / Konya

SİPOPO KONGRE MERKEZİ: 2011/Malabo- Ekvator Ginesi

Sipopo kongre merkezi, Selçuklu kongre merkezi: ve tripoli kongre merkezi projelerinde tasarım ofisinin yöntem olarak her karşılaştıkları yeni proje ile ofisin önceliği olan ofisin mimari dilini oluşturan imaj ve görsellerin bulunması da işlevsel/sembolik ayrımını anlamamızı daha da karmaşık hale getirmektedir.

Geniş saçaklar, Saydam cephelerin önünde ikinci bir eleman olarak paneller (Mesh Curtain) ve lineer sirkülasyon birimi etrafında şekillenen dikdörtgen kütleler kendisini tekrar ettiğini görebiliyoruz. (Çizelge:5.4)

Latour'un kara kutu kavramının bu olguyu anlamamıza yardımcı olacağını düşünülmektedir. Latour (2005) kara kutu kavramında her tasarımcının aslında töz olarak nitelendirdiği bazı öncelikleri olduğunu vurgulamıştır. (Çizelge 5.7)

Ayrıca Latour(2005) 'Kara kutuyu açmak' olarak adlandırılan bir eylem tarzından bahseder. Tasarım sürecinde ortaya çıkan her ürünün başka şeylerin etkisiyle (diğer aktörlerin rolleri, kültürel, ekonomik ve politik vb.) yeniden şekillendirilmeye açık bir olanaklar bolluğuna sahip olduğunu ve bu nedenle kara kutuları açmak gerektiğini vurgular. Burada oluşacak durumun, Tözel bir unutuluş olarak kara-kutuların açılmasıyla birlikte ortaya çıkmadığını, tasarımcının töz olarak seçtiği tasarım ilkelerini yeniden gözden geçirme durumu olduğu şeklinde de özetlenebilir.

Çizelge 5.5: Aktör Ağ Teorisi (AAT) Kara Kutu kavramı

Kara kutu
• Her sistemi birer kara kutu olarak kabul eder AAT ve sistemin içerisini analiz sırasında kapatır. Bunun yerine kara kutunun girdileri ve çıktıları ile ilgilenir. • Kara kutu yaklaşımı aslında herhangi bir varlığın, dış dünya ile kurduğu iletişimin incelendiği bir yaklaşımdır. Herhangi bir varlığın, dış dünya ile kurduğu iletişimin, o varlığın doğasından veya o varlığı ortaya koyan kişiden bağımsız olamayacağı gerçeğine işaret eder. • Tasarım bağlamında 'Kara Kutu' kavramı, bir aktör/aktant süreçte kendini yeni girdi-çıkılara kapatması ve dış dünya ile kurduğu iletişim biçimi olarak okunabilir.

Tasarım sürecinde artan rekabet, zamana karşı yarış, gecikmeler ve ertelemeler, maddi kayıplar ve kazanç talepleri, etik ya da estetik kaygılar vb. pek çok sosyo-kültürel faktörlerin tasarımcı/mimar tarafından yeniden hatırlanması ve tasarımcı/mimarın tasarımını bu faktörlere göre yeniden dönüştürmesi çabaları da kara kutuyu açmak olarak nitelendirilebilir.

Tabanlıoğlu ofisinin tasarım ekibinin tasarım aşamasında ofisin mimari bir dil (geometrik şemalar olarak) arayışı içerisinde olduğu söylenebilir. Ofisin genellikle tasarım sürecinde değişken faktörleri göz önüne aldığını, maliyet, uygulanabilirlik, süreklilik, malzemenin bulunması ve kullanıcının talepleri gibi durumları gözüne alarak tasarımı yeniden şekillendiklerini ifade etmişlerdir (S. Tümer, sözlü görüşme, 5 Mayıs, 2015) .

Aslında burada tasarım ekibinin Latour'un 'Kara kutuyu açmak' olarak adlandırdığı eylem içerisinde oldukları söylenebilir. Tasarım ve imalat sürecinde aktörler/aktanlar'ın üstlendikleri rollerin, (aracı, arabulucu ve çevirici olarak) tasarımın sembolik/işlevsel ayrımının geçirgenliği ve iç içe olan bir bütün olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.6: Dakar kongre merkezi projesi tasarım ve yapım aşamaları.

	
Ocak 2013 yapılan ilk 3D görsel çalışmalar. Yapılan tasarım üç ana kütlelen oluyor. Malzeme kararları henüz belli değil. Yapılan soyutlamanın gri renginden tek renk olmasından her hangi sembolik bir yaklaşımın olmadığını söyleyebiliriz.	
	
Nisan2013: ikini sunumda te yapılan 3D görsel çalışmalar. Kütlelerin Aktörler arasında kararlaştırıldıktan sonra daha kesin bir şekilde okunabiliyor.	

Nisan2013: Saçak (canopy) birimin 'de tasarım aşamasında sembolik (Afrika'da bulunan Baobap ağacından esinlenmek) yaklaşımların ön plana çıktığını söylenebilir. Fakat süreç içerisinde aktörlerin/aktant'ların oynadığı rollerden dolayı daha işlevsel bir yaklaşıma doğru gidilmesi.

Yapım aşaması cephe Panelleri (Mesh Curtain) istenilen sıklıkta yapılamadığını ve Saçak (canopy) birimlerinin kalınlıkların da aynı şekilde istenilen ölçülerde yapılamadığını görebiliyoruz.

Son Durum 2013

Tasarım sürecinde yerleşim kararları, işlev şeması ve kütle değişiklikleri gibi tasarım boyutunu kapsayan kararların aslında Aktör/aktant'lar arasında bir süreç dâhilinde gerçekleştiğini anlıyoruz.

AAT'nın iddia ettiği 'binan hareket halinde bir projedir' vurgusunu yapım sürecinin tümüne baktığımız zaman daha iyi anlıyoruz. (Çizelge 5.6)

6. SONUÇ

Latour'un 'tasarım kavrayışı' bağlamında anlam ve işlev (sembolik/materyal) arasındaki ayrımı aşmaya yönelik Aktör Ağ Teorisi'nin kavramsal çerçevesinden okumaya çalıştığımızda mimari çalışmalarda iki önemli kazanım elde ettiğimiz görülmüştür. Birinci olarak, modern felsefenin 'insan-özneyi her şeyin merkezi ve ölçüsü haline getiren paradigmanın aksine, insanlar (*human*) ile insan-olmayanlar (*non-human*) arasında yapılan ayrımı, hepsini birden 'aktör' (*actor*) yâda 'aktant' (*actant*) olarak adlandırarak aşmaya çalışması; İnsan-olmayan aktörlerin gündelik yaşamda üstlendikleri belirleyici ve dönüştürücü rollerini ortaya koymasidir. AAT'nin (Actör/Aktant) kavramı bağlamında proje yapım sürecinde yer alan Aktör/Aktant'lar ve aralarındaki ilişki biçimleri arabulucu/aracı, çevirici ve kara kutu kavramları üzerinden incelenmiştir.

İkinci olarak, binaların durağan birer 'nesne'değil hareket halinde projeler olduğu önerisidir. Bu bağlamda mimar söylem ve anlatısı üzerinden projeyi (yapı okuması) anlamaya çalışan yaklaşımlara karşı Aktör Ağ Teorisi (AAT)'nin geliştirdiği bakış açısı 'mimari söylem' ile birlikte 'yapım süreci' okuması önermektedir.

Dakar Kongre Merkezi projesi tasarımında mimarlık ofisinin söylemine göre, anlam/sembolik daha ön planda ve işlevselliğin ise ikinci planda olduğu anlaşılmaktadır.

Proje tanıtım bölümünde, ayrı birimlerden oluşan kütlelerin bir arada toplanmasıyla tasarlanan yapının, metaforik olarak Afrika'nın dağılan ulus ve devletlerinin bütünleşmesi imgesinin yaratılmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Ayrıca projenin kütle tasarımında yapının ayrı bloklarını bağlayan köprülerle su üstünde olması, sosyal ve çevresel alanlarda süreklilik ve uyum kavramlarını vurgulamayı amaçlamıştır. (Ek A)

Mimarlık ofisinin (proje anlatım yazısında) sürekli sembolik açıklamalar üzerinden bir dil geliştirmeye çalışmasına rağmen, aslında delegasyon ve Artelia danışmanlık

firmasının bina girişlerinin ayrı olmasını istenmesinden dolayı proje kütlesinin parçalı olmasının kaçınılmaz olduğu söylenebilir. ‘Mimari söylem’ de ise, Afrika’nın parçalanmış imgesi üzerinden yapılan kütlelerin birleştirici amacının olduğu ifade edilmiştir. Bu durumda mimari söylem üzerinden projeyi anlamaya çalışmak, yapıyı daha az anlamaya neden olabilmektedir. (Ek A)

Oysa mimarlığın bitmiş bir ürün olan yapı okumasının daha anlamlı olabilmesi için AAT yaklaşımı, ‘mimari söylem ’in yanı sıra tasarım süreci, ürünün meydana geliş sürecine katkıda bulunan tasarımcı pratikleri, süreç içinde kullanılan araçlar, süreçte etkili olan diğer aktörler ve malzeme seçimleri gibi yönler de bakılmasını önermektedir. AAT’nin geliştirdiği bu yaklaşımı mimarlık ve söylem tartışmalarına da farklı bir boyut kazandırma potansiyelinden bahsedilebilir. Mimari söylemler üzerinden proje okuması yapmak yerine tasarım süreci eyleminde bulunan tüm aktörlerin birbiri ile kurdukları ilişkileri okumaya çalışmak, proje üzerinden daha zengin bir okuma yapmamıza olanak sağlamaktadır.

Ayrıca, Aktör Ağ Teorisi, bir başka önemli özeliği ise, proje de yer alan aktörler/aktant’ların birbiri ile ilişkilendirilerek bir bağlantılar zinciri (network) oluşturmayı önermesidir. Örneğin Afrika’da yapılacak bir projenin tasarım ve uygulamasının Türkiye’deki bir firmaya verilmesi gibi ağ yapısını oluşturan aktörlerin nasıl bir ilişki zinciri oluşturduklarına bakmamızı önermektedir.

Sonuç olarak mimari tasarım çalışmalarının Aktör ağ teorisi (AAT) kavramları ile buluşturmayı amaçlayan bu çalışma, gelecekte bu alana ilişkin farklı bakış açılarının sergilenebileceği başka çalışmalara ön ayak olmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKLAR

- APPADURAI, A.** (1986). Introduction: Commodities and the Politics of Value, in *The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective*, ed. Appadurai, A. Cambridge, Cambridge University Press.
- BHABA, H.** (1990). *The Third Space, Identity: community, culture, difference*, Ed. Rutherford, J., Lawrence and Wishart, London.
- ÇELİKEL, S** (2013). Endüstriyel Tasarımda Paradigma Kaymaları: BrunoLatour’a Özel Bir İlgiyle. İTÜ. Doktora Tezi
- HARMAN, G.** (2009). *Prince of Networks: Bruno Latour and Metaphysics*. Melbourne: Re.press.
- HEIDEGGER, M.** (2002). Building Dwelling Thinking. In: Krell, D F et al. eds. *Basic Writings: Martin Heidegger*. London: Routledge.
- LOCKE, J.** (1999). *An Essay Concerning Human Understanding*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.
- LATOUR, B.** (1995). A Door Must Be Either Open or Shut: A Little Philosophy of Techniques. In: Feenberg, A and Hannaway, A et al. eds. *Technology, and the Politics of Knowledge*. Indiana: University Press.
- LATOUR, B.** (2005). *Reassembling The Social: An Introduction To Actor-Network-Theory*. Oxford: University Press.
- LATOUR, B.** (2008). *What Is The Style Of Matters Of Concern? Two Lectures In Empirical Philosophy*. Amsterdam: Van Gorcum.
- MARTIN, F.D., & LEE, J.** (1997). *The Humanities through the Arts*. 5th edn. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.,
- RASDİ, M. & TAJUDDİN, M** (2008). *Senibina - Sejarah, Teori dan Kritikan*. Penerbit UTM. ‘‘Architecture: history, theory and criticism’’
- RASDİ, M. & TAJUDDİN, M** (2008). *Senibina - Sejarah, Teori dan Kritikan*. Penerbit UTM. ‘‘Architecture: history, theory and criticism’’
- SERRES, M.** (1995). *Conversations on Science, Culture, and Time: Michel Serres with Bruno Latour Book*. University of Michigan Press
- STEPHEN, F** (2009). Simple Visualization Techniques for Quantitative Analysis. Analytics

SCHLICK, M. (1987). *The Problems of Philosophy in Their Interconnection: Winter Semester Lecture, 1933-34 (Vienna Circle Collection)*.

Springer.

SERRES, M. (1995). *Conversations on Science, Culture, and Time: Michel Serres with Bruno Latour Book*. University of Michigan Press

TEYSSOT, G. (2000). "Heterotopias and The History of Spaces (1977) (1980 rev.), *Architecture Theory since 1968*, p.296-305, D.Steward (trans.), K.M. Hays (ed.), MIT Press, Cambridge.

YANEVA, A. (2009). *The Making of a Building: A Pragmatist Approach to Architecture*, Oxford: Peter Lang AG.

YANEVA, A. (2009). Making the Social Hold: Towards an Actor-Network Theory of Design, *Design and Culture*, vol. 1(3): 273-288.

WHITEHEAD, A. N. (2012). *The Concept of Nature*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

EKLER

EK A: Tabanlıoğlu Mimarlık Proje Tanıtım Yazısı

EK B: KatPlanları ve Kesitler

EK C: Malzme Listeleri

EK A

INTERNATIONAL CONGRESS CENTER

2013 / Dakar

The building complex becomes a natural harbor for the presidential meetings providing a serene and secure atmosphere. The construction joins separate units like gathering strong collective identities of diver's nations, solving the needs of statesmen's assemblies and associated events. The units of the complex connected via water and bridges linking the separate blocks accentuate notions of the community's foundation-creation, duration-continuity and harmony-order, in both social and environmental realms.

The twisted blades forming the texture of the mesh screen behaves like sun-break and grants a shady interior without hindering the accent of transparency. The building with its elegant veil visually merges to the surrounding water and creates eternal reflections over the water.

Through the placement of panels in variations at different levels and angles, the facade is perceived as an assortment of playful geometries glittering with day light, echoing the colors and tones of the sky.

The three-dimensional effect of the mesh curtain grants the building a feeling of floating expression over the surrounding reflection pool which becomes a dramatic illustration with the sea breeze gliding through the facades. At night, when interiors are illuminated, the oozing beams through incise patterns become even more playful on the water.

Entering the complex is made possible at all sides. Presidential entrance directs to the main conference hall, where 1500 delegates can gather.

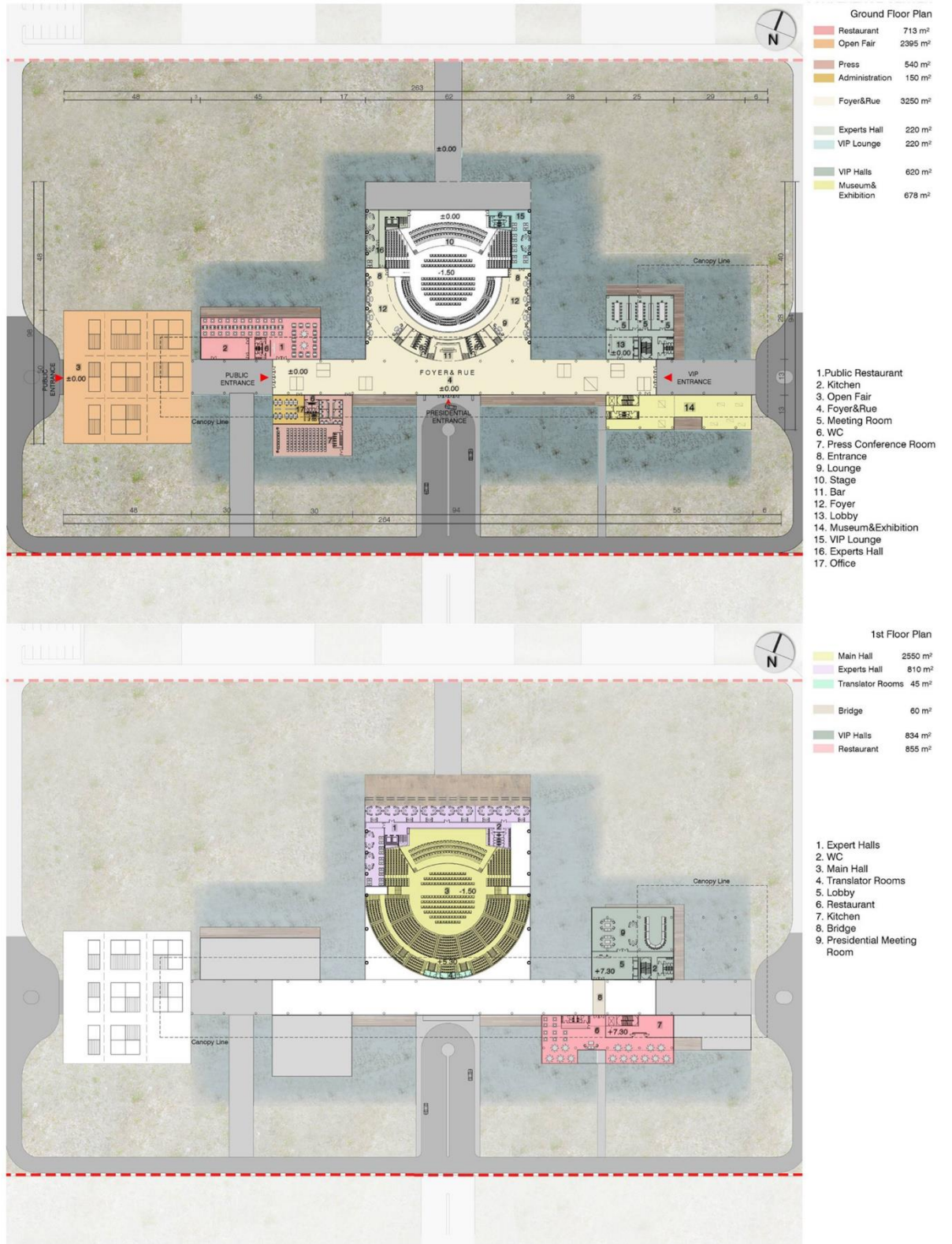
The public entrances are given through the public restaurant and before the open-air fair zone, adjacent to the press & administration building.

The VIP entrance is from the east end of the complex, between the museum unit and the VIP unit, which is a separate block linked to the main hall via transparent connection bridge; the upper level is reserved only for the President of Senegal.

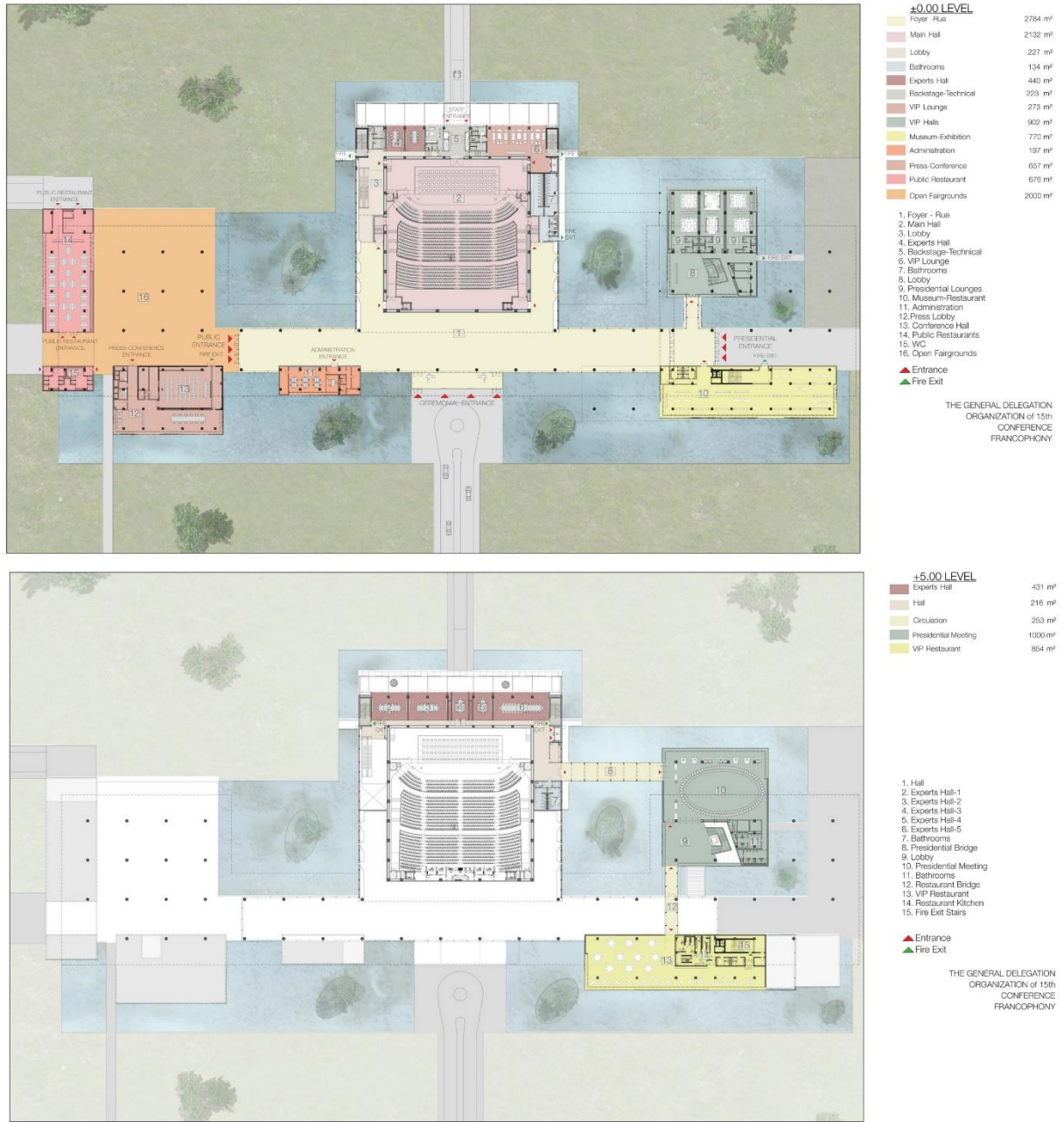
Site Area: 528.000 m²

Construction Area: 16.270 m²

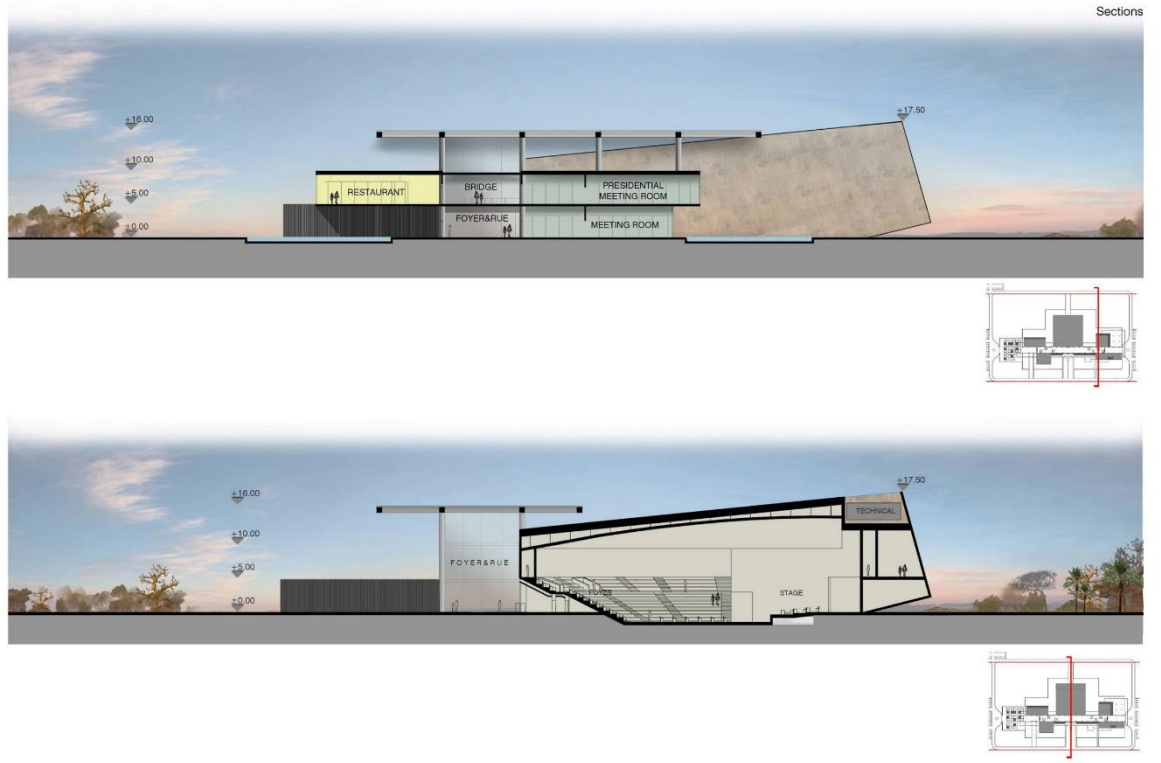
EKB

Şekil B.1: Ocak 2013, kat planları (Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil B.2 : Nisan 2013, kat planları (Tabanlıoğlu Mimarlık)

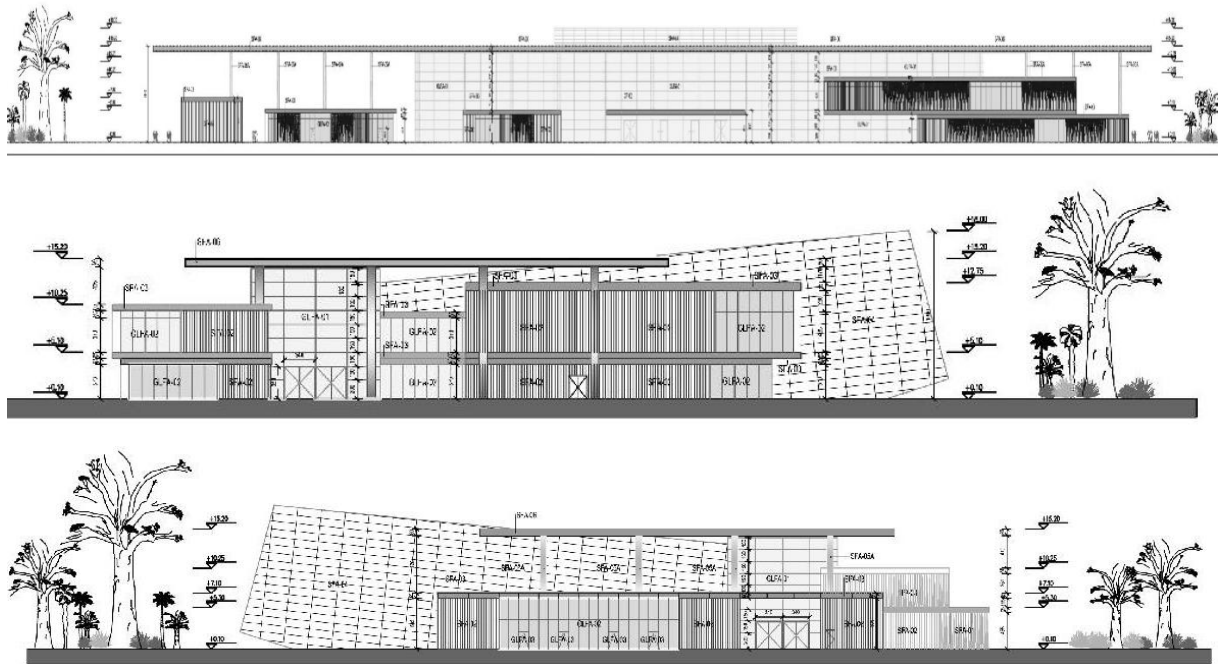

Şekil B.3: Ocak 2013, Kesitler(Tabanlıoğlu Mimarlık)

Şekil B.4: Nisan 2013 Kesitler (Tabanlıoğlu Mimarlık)

EK C

1. Material

REVOLVING LINEAR METAL FACADE CLADDING (PAINTED STEEL)

Building Contour

Dimensions & Performance Values

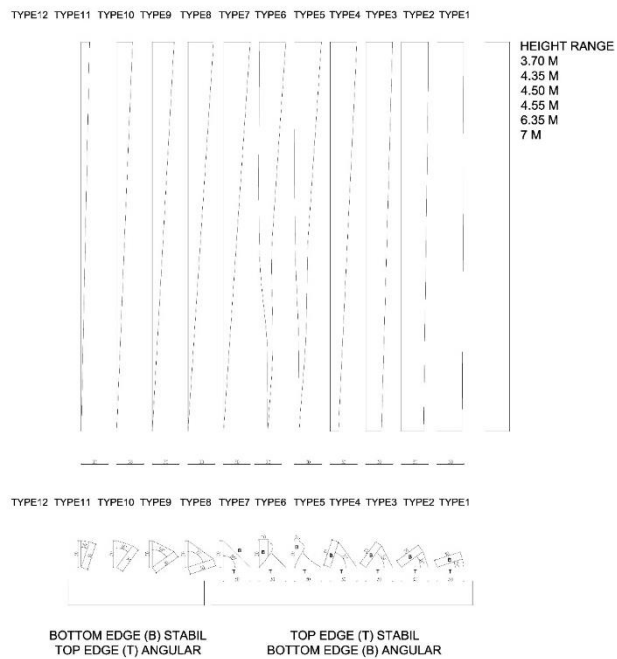
Width: 30 cm

Height: Variable; 3.70m, 4.35m, 4.50m, 4.55m, 6.35m, 7m. (Thickness of the aluminum sheet will be finalized according to structural calculations by the Facade Contractor.)

Revolving Linear Metal Facade Cladding Unit Dimensions: See Arch. Projects. Linear metal dimensions will be in compliance with the Architectural Project, to be calculated structurally by the Facade Contractor. (All shop drawings and calculations produced by the Facade Contractor will be approved by the Architect)

Color: Paint on Aluminium panel; the color and technique to be decided and approved by the Architect.

Suggested Brand:

Arte, Aden Aluminyum, Dekoral, Pimeks or the equivalent approved by the Architect.

2. Material

LINEAR METAL FACADE CLADDING (MOUNTED ON INSULATED SOLID FACADE)

Dimensions & Performance Values

Sub-Construction

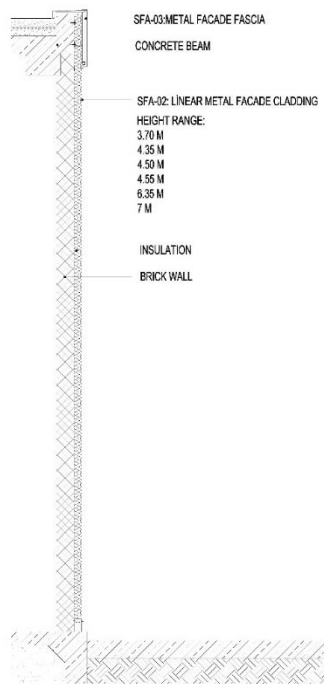
- 1- Painted aluminium (The aluminium thickness to be calculated structurally by the Facade Contractor.)
- 2- Secondary Steelwork
- 3- Mineral Wool Insulation
- 4-Solid Facade

Width: 30 cm

Height: Variable; 3.70m, 4.35m, 4.50m, 4.55m, 6.35m, 7m

Suggested Brand:

Arte, Aden Aluminyum, Dekoral, Pimeks or the equivalent approved by the Architect.

3. Material

CANOPY FASCIA CLADDING

System Components – Description

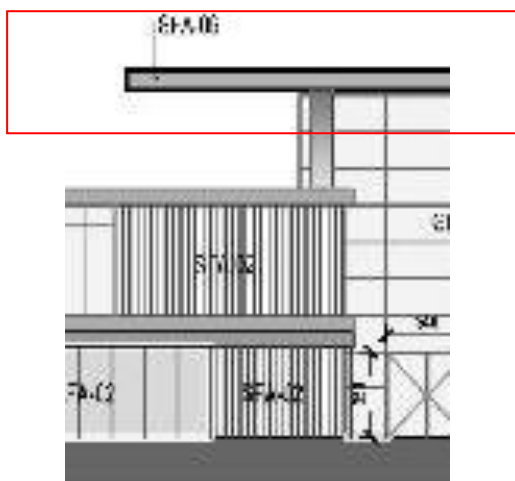
To be applied in the indicated locations of the project for the sizes and the color indicated in the project (to be approved by the Architect); the application of metal canopy fascia cladding with the appropriate installation fixtures and steelwork.

Dimensions & Performance Values

Dimensions: See Arch. Projects

Suggested Brand:

Custom Design

1. Material

METAL FACADE FASCIA and SOFFIT CLADDING

Dimensions & Performance Values

Sub-Construction

- 1- Painted aluminium (The aluminium thickness to be calculated structurally by the Facade Contractor.)
- 2- Secondary Steelwork
- 3- Mineral Wool Insulation
- 4-Solid Facade

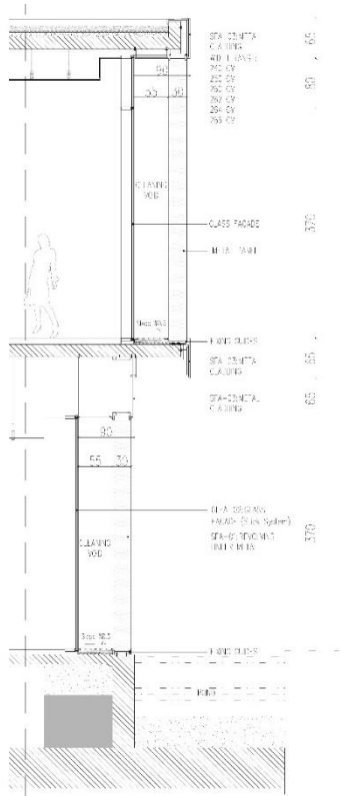
Fascia & Soffit Panel Width: Variable; 240cm, 250cm, 260cm, 262cm, 264cm, 266cm

Fascia Panel Height: 65 cm

Soffit Panel Height: 90 cm

Suggested Brand:

Arte, Aden Aluminyum, Dekoral, Pimeks or the equivalent approved by the Architect.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Mohammad Malla Mahmoud

Doğum Yeri ve Tarihi : Qmishli, Suriye 01.07.1985

E-Posta : muhammed813@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2011, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık
- **Yükseklisans** : 2015, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım.

YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- M, Malla, 2012. Özne ve Gerçeklik Kaybı Bağlamında Temsiliyet Sorunu, *Kuram/Sanat/Tasarım, 'Lisansüstü Öğrenci Buluşması, 8-9-10 Haziran 2012 İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Ankara*
- M, Malla, 2012. Üniversitelerin 21. Yüzyıldaki Yeni Paradigması Üzerine Bir Tartışma, X. Ulusal sempozyumu '*Üniversirte, Üniversitelerimiz, Üniversite Nereye?*' 4-7 Eylül, Foça. İzmir. s245-257
- M, Malla, 2013. The Domination over Nature, Phenomenological Approach toward Understanding Our Relation with Nature. *Specifies- ECLAS Conference, 22-25 September 2013, Hamburg. Germany*